Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ШОАТТА, 21 октябрь, 1978 шу. ● № 126 (5946). ● Мах 2 кепиг.

ИттлагIча пятилетка хьалхарча кхаь шера план ханал хьалха кхоачаш а яь, диълагIча шера болх толаме дIабахьара йола лард йоллара Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединенен ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» заводеи коллективаша дIайолаяь инициатива раьза хинна хьаллаьцача Нохч-ГIалгIай АССР промышленноста къахьегамхоша шерра социалистически яхь йоаржаяьй Сийлахь-боккхача Октябра 61 шу дузача цIейна сийленца накъабахара. Цу гIулакха оарцагIъяьхай цар еррига шоай торонаши кхоачамаши. Иштта къа а хьегаш, производства эффективности балха дикали лакхъяра тIагIертта къовсам лоаттабеча цар тIеххкхоачашъяьй нийс бетта план. Заданел совгIа маьхала яьккхай 10,8 миллион сома маьха товарни продукци.

Республикерча дуккхача промышленни предприятей коллективаша башха-дика толамаш а доахаш, СССР керда Конституци тIанйца шу дузача денга кхачалехьа пятилетка хьалхарча кхаь шера план кхоачашйир. Царех я цу дезача денга кхаь шера план кхоачашъяра йола яхь дIайолаяь Горячеводски бурув тохара балхий управлене коллектив, иштта «Промавтоматика» НПО опытни завода, «Чечингушводстрой» гIишлошъяра управлене Аргунски аьшкбетона конструкцей завода, Грозненски ремонтно-механически предприяте, Нохч-ГIалгIай ялата продуктай производственни управлене, кхыча предприятей коллективаш.

ХАДДАНЗА ЛАКХЪЕ КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ

Пятилетка кхоалагIча шера, иштта кхаь шера планаши тIанйца социалистически декхараши тIеххкхоачаш а деш, планал совгIа товарни продукци арахецара керттерчарех цаI да къахьегама овсарле лакхъяр. ХIана аьлча хIара предприяте коллективо планал совгIа арахеца продукци керттерча даькъе къахьегама овсарле лакхъяра чотах кийчъеш я. Цудухьа хIара коллективана хьалхашка латтадеш декхарех лоархIамегIарчарех да хаддаза къахьегама овсарле лакхъяр. Из дика кхетадеча республикерча дуккхача промышленни предприятей коллективаша тIагIертта къовсам лоаттабу къахьегама овсарле хаддаза лакхъяра тIехьа. Республика еррига промышленность хьанйцача къахьегама овсарле лакхъяра нийс бетта план 100,3 процент кхоачаш а еш, соахка укх хана хиннача 1,1 процент лакхъяьй из.

Къахьегама овсарле лакхъяра болх къаьстта дика вIаштIехьбаьккхаб пятилетка хьалхарча кхаь шера план ханал хьалха кхоачаш а еш, диълагIча шера болх толаме дIабахьар духьа лард йоллара инициатива дIайолаяьчарех цаI йолча ГI. Ахриева цIерагIча назрановски «Электроинструмент» завода коллективо. Къахьегама овсарле лакхъяра нийс бетта задани 107 процент кхоачаш а еш, соахкарчул итт процент лакхъяьй цо из, е диъ шера хила безача шарамга кхоачадаьд къахьегама овсарле лакхъяр.

Производства эффективности балха дикали лакхъяра йолча хьокхамех керттерчарех цаI ба къахьегама овсарле лакхъяр. Из дика кхета а деш болх бу цу предприяте кулгалхоша, общественни организацеша, беррига болхлоша. Балха ханах, предприятерча низалех, оборудованех, станкий паркех бизза пайда ийбу укхаза. Кердача техникана карагIдийнараш, Iилман ларда тIа къахьегам вIаштIехьбаккхара белгалъяьха мероприятеш, рационализатораштеи изобретателаштеи карагIдийнараш ханнахьа производства юкъекхухь. Къахьегама овсарле лакхъяра чIоагIа IатIаш да боагIачул дуккхагIа болхлой лелабар. Из гIулакх хIидаь дIадаьккхад заводе. Дикка тоаяьй къахьегамеи производственни дисциплина, арахецача продукце дикал. Кулгаща деча халача балхашта ма-могга дуккхагIа автоматизаци механизаци яра дукха къахьег.

Къахьегама овсарле лакхъяра болх иштта кхетамца вIаштIехьа а баьккха, цу лоархIамеча хьокхама нийс бетта задани дикка тIеххкхоачашъяьй Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене, ацетонови завода, «Промавтоматика» НПО опытни завода, Грозненски аьшка-бетона конструкцей завода, экспериментально-механически завода, кхыча предприятей коллективаша. Керда низалаш производствана юкъекхуьйлара, боагIачул дуккхагIа болхлой лелабара чотах а доацаш, шоай ерригача торонехи кхоачамехи бизза пайда ийбарах лакхъяьй цар къахьегама овсарле.

Республикерча дуккхача промышленни предприятеша къахьегама овсарле лакхъяра даькъе дика къахьегама толамаш даьхадале а, цхьайолча коллективаша е йоагIIача тайпара йоакхо яц производства из лоархIамера хьокхам кхоабара. Шу долалуча хана тIанйцача декхарашка чакхъяха аьна белгалъяь хинна организационно-технически мероприятеш йизза чакхъяхац цхьайолчар. Биззача низаца болх байтац мощносташка, оборудованега, тахка а тохкаш производствана юкъекхахьац керда торонаши кхоачамаши. Иштта къахьегарах республикерча 17 предприяте коллективашка кхоачашъяьяц къахьегама овсарле лакхъяра план.

Цхьайолча предприятей коллективаша къахьегама овсарле лакхъяра задани кхоачаш ца ярал совгIа соахка нийс бетта хинначул лакхъяьй из. Царех я цу лоархIамеча хьокхама нийс бетта план 66 процент мара кхоачаш ца яь руди йоаца материалаш йоахеи чакхйоахеи Карабулакски завод, 93 процент мара ший задани кхоачаш ца яь «Чечингушсельстрой» треста аьшка-бетона конструкцей завод, кхыдараш.

Иштта из болх цу предприятешка, шоай задани кхоачаш ца яьча кхыча коллективашка эсала лелара керттера ахьан да цу предприятей кулгалхоша, общественни организацеша цу лоархIамеча гIулакха е йоагIIача тайпара тераха а ца еш, из тесса леладар, тIанйца декхараш толамца кхоачашдара тIалатта бехктокхам боккха хилар кхета ца ар, Iилманеи техникаеи, рационализатораштеи изобретателаштеи карагIдийнараш ханнахьа производствана юкъе ца кхахьар, шоай йолаш йолча торонех бизза пайда эцар.

Брак йолаш продукци кийчъелга, къахьегамеи производственни дисциплина телхаелга цIендаь дIадаккха деза производствера. Социалистически яхьа кулгалделга цIендантта тоаде деза. ХIара участкера, сменера, бригадера къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхар, творчески болх ма-могга дикагIа тоабар боккха лоархIам болаш да къахьегама овсарле лакхъяра. Уж дешаш миштта кхоачашду хьожаш хаддаза тIахьожам лоаттабе беза партийни, профсоюзни, ВОИР-а, общественни организацеша.

Пятилетка кхаь шерен укх шерен планаши тIанйца социалистически декхарахи толамца кхоачаши тIеххкхоачашн дара, производства эффективности балха дикали лакхъяра, арахеца продукци тIа-тIа дуккхагIа хилийтара керттердар да къахьегама овсарле лакхъяр. Цу гIулакха тIехьа шоай деррига низаш оарцагIдаха деза мугIареча болхлочунгара кулгалхошка кхаччалца бараша. Кхаь шера план ханал дуккха хьалха кхоачаш а яь, тIадоагIача шера болх боагIача боарамагIа дIабахийтара йола лард йоллар хIаране сийлен декхар да.

Сийлахь-боккхача Октябра накъадолхаш

Назрановски «Электроинструмент» завода токарь-автоматчик Колоев IаддалвохIап дика специалист хилара совгIа къонабарий хьехамча санна а дика вовзаш ва. Цо хьехаш, Iомабеш дами къонабараш хул цунна тонахьа.

ХIанз вайна гуш вола зIамига саг Бузуртанов Хаматхан боккхача теркамца ший хьехамчагара говзал Iомаеш ва.

СУРТА ТIА: токарь-автоматчик Колоев IаддалвохIапи цун ученик Бузуртанов Хаматхани.

Е. МАЛОВА сурт.

ИТТ БЕТТА ПЛАН ЯЬЙ

Сийлахь-боккхача Октябра 61 шу дузача цIей сийна къахьегама вахте а этта шерра социалистически яхь йоаржаяьча Малгобекски бурув бурув тохара балхий управлене бурувдеттараш къаьстта дика толамаш доахаш накъабоагIа цу дезача цIейна. Укх шера 16 октябрга 18351 метр бурув а тохаш, тIеххкхоачашйир цар итт бетта план. Из хул итт бетта заданел 51 метр дуккхагIа. Ер бутт бовлехьа кхы а итт бетта планагIа лаьрхIачул совгIа управлене коллективо тохаргда 1400 метр бурув.

Бурув тохарга дIабода мах лохбарах укх шера производствана кходаьд 516 эзар сом. Цул совгIа бурув тохара сухал лакхъярах, химически реагенташ, электроэнерги, утяжелитель, кхыйола материалаш кхоярах, бурув деттача остех бизза пайда эцарах пачхаьалкхенна 495 эзар сом пайда баьб.

Къаьстта дика къа а хьегаш, хаддаза социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьнна я буровой начальникаш Хантемиров Галимзян Шакирович, Сальников Александр Яковлевич, Галаев Зяудина Iаьла керте латтача кхаь буровой коллектив. Пятилетка хьалхарча кхаь шера а иштта итт бетта а планаш эггара хьалхарчарца кхоачашъяьй цар.

Б. КОСТОЕВ.

КХАЬ ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

ИттлагIа пятилетка йолаелча денз Урус-Мартановски района боахамашта юкъе социалистически яхье хьалха латтарех я чуоттадаь хьайбаш кхоаба «Красноармейский» совхоз. Укх шера къаьстта дика каяьннай тха балхах. Социалистически декхарашца лийрхIачул 52 тонн совгIа а долаш, нийс бетта пачхаьалкхенна дIаденнад 702 тонн дулх. Цул совгIа Даьхенга дулх дохкара кхаь шера план а тIеххкхоачашъяьй: кердача Конституце шу дузача денга пачхаьалкхенна дIаденнад 2648 тонн дулх, планал совгIа 104 тонн а йолаш.

КарагIдаьнначох кхоачамбаь Iац хьайбаш леладерий коллектив. 1978 шу чакхдоаллаш кхы а 300 тонн дулх пачхаьалкхенна дIадала лерхI оаха. ЛерхIар кхоачашде йиш я боахаме. Тха совхоза доалахьа 1700 бежани 17680 хьакхеи я. Уж хьайбаш Iангара дахара Iалашъяьй 360 тонн йол, 513 тонн сенаж, 2355 тонн ча, 6500 тонн силос. Деррига доакъар цхьан шерана ах шеран тоъам хиллал Iалашдергда.

Йолча торонех бизза пайда а эцаш, цу хьайбашта зоотехнически бокъонаша дIадехача тайпара Iунал ду нах кIезига бац коллективе: царех ба лоамарча даьгIенашка доахан доажадеш хинна скотникаш Магомадов Зяудини Дадаев Рамзани. Цига хIара бежана дийнахьи буси тIакхийтта дулх 480 граммага кхоач. Уж лоамара цIадоаладаь доахан хIанз хьажкIаш чунйцача кхашкеи дийнахьа 2 сахьата люцерна тIеи доажадеш ба уж.

Иштта шоай социалистически декхараш лерттIа кхоачашду хьакхарч лелаераша а. Масала, чуоттаяь хьакхарч кхоабача овсаре къахьег Волченко Максима, Чукардина Аннас, Асхабова Мовлас. Оттаьча распорядках Iунал деш, рационах цхьан хьакхийна лаьрхIа кхоккха килограмм свеклаши концентраташи лу. Цудухьа хIара хьакхийна дийнахьеи буси юкъера лаьрхIача 450 грамм дулх тIакхет, план 400 грамм мара йоацача.

Иштта толамаш доахачарца ба хьакхарч лелаераш Ширяева Нинаи Кречетова Лидияи. Цар Iунал деча хIара нана-хьакхо юкъера лаьрхIача 8—9 хурск яьй цкъа яхкаш, план 8 хурск йолча. ХIаьта уж дулха дIалуча хана хурска дозал 14 килограммага кхоач, планах 12 килограмм хила езача. Иштта овсаре къахьег кхычар а.

Цхьабакъда, дукхачарна юкъе къаьстта белгалъяккха безам ба са Къахьегама Цена Байракха ордена кавалер коммунист Подлесная Нина. Цо Iунал деча хIара хьакхо юкъера лаьрхIача 9,8 хурск яьй. Боахам Iабиллача денз, 20 шу совгIа ха я Нинас укхаза болх бу. Цахаддаш яхье хьалха латташ хьайоагIа из. Ший йоккха опыт кхычарна дIа а луш, доккхий толамаш даха Iомабу цхьан болх бу новкъостий. Масала, цо Iомабаьрех цаI я комсомолка Городова Лидия. Доккхий да цун балхара толамаш. Лидас Iунал деча хIара хьакхо юкъера лаьрхIача 8,8 хурск яьй.

Иштта ший говзал кхычарна дIалу Нинас а. «Сатем боаца саг» оал Подлесная Нинах массане а, хIана аьлча толамаш лакхлургдола наькъаш лех цо.

Хьалхалаттарий дикагIа болх бе безам хургбола гIулакхаш лоаттаду боахаме. Масала, бетта еча итогех, яхье хьалхара моттиг яьккхачоа цIе вымпели 50 сом ахчеи лу, шоллагIча моттигах — 30 сома маьха ахчан совгIат лу.

Лакхе бийцачар санна цхьа барт болаш, айденнача хьинарца хьакхарч лелаераша къахьегар бахьан долаш дIабахача нийс бетта 12203 хурск тIакхийтар боахаме, план 10613 йолча. ТIайоагIача хана а иштача хьокхамаща жоп дала дага да тхо КПСС ЦК июльски Пленума решенешта.

Р. ИСЛАМОВ,
Урус-Мартановски района «Красноармейский» совхоза директор.

СИХЛЕ ЙОАХ ГУЙРЕНО

Республика статистически управлене беча хоамагIа, хIанзле ялата лаьрхIа хьажкIаш 8,2 эзар гектара тIара мара чунйцаяц, чуэца езараш 20 эзар гектар я.

ХьажкIаш чунйца баьинаб Наурски района къахьегамхой. Из болх йистебаьккхa йовла йоахк Грозненски, Гудермесски районаш. Цхьабакъда кхы а дукха я чуэца еза хьажкIаш Сунженски, Урус-Мартановски, Назрановски, Шалински районашка.

ХIара гектара тIара 30 центнер совгIа фуалъяьха хьажкIаш йоах Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Сунженски, Шелковской районий кхаш леладераша.

Дуга. Деррига чуэца дезар 7278 гектар да республике. Чуйнйца даьннад 5219 гектар. Цигара 14,4 эзар тонн кIай ялат даьннад, е хIара гектара тIара — 28 центнер. Къаьстта дика лел кхашкара балхаш Гудермесски района «Терский» совхозе.

Генараш. 17 эзар гектар дIаловц вайцига цу культуро. Октябрь юкъе кхаьчача хана 13,6 эзар гектара тIара чунйцад генараш, е дерригнех 80 процент. Генараш чунйца баьннаб Ачхой-Мартановски, Грозненски, Гудермесски районий къахьегамхой. Цхьабакъда, чудерзаде деза генараш дукха дисад Назрановски Сунженски районашка.

Шекара свеклаш. Дика хьийкъай уж республика кхашка. ХIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 244 центнер йоал. ХIанзле 6,3 эзар гектара тIара хьаьхкад мерза овлаш, е дерригнех 70 процент. Толаме чуэц шекара свеклаш Гудермесски, Назрановски, Грозненски районашка.

Гурахьа дув ялат 174 эзар гектара тIа дIаде деза колхозашкеи совхозашкеи. ХIаьта 16 октябрь тIакхоачаш 121 эзар гектара тIа, е 69 процент дIадийнад из. Ялат дIадувлга соахкарчул сихагIа леле а, эшшача сухалца лелац из болх. Механизаторий декхар да агротехнически дикагIйолча хана гурахьа юв культураш дIайийна яхар.

80 процент совгIа дIадийнад гурахьа дув ялат Грозненски, Малгобекски, Надтеречни районашка. Цхьабакъда, кхоалагIа дакъа совгIа хIана дац аьнна дола из хIанзчул тIехьагIа дIаде дезаш ба Назрановски, Советски, Сунженски, Урус-Мартановски, Шалински районий кхаш леладераш.

Зябь. ХIанзле 65 эзар гектар, е планах йоагIачох 39 процент зябь аьхай республике. Аханел совгIа лаьтта аьхад Ачхой-Мартановски, Гудермесски, Малгобекски районашка. Уж кхашкара балхаш мела лел Наурски, Ножай-Юртовски, Сунженски, Шелковской районий боахамашка.

ТIадоагIача шера хургболча хьувкъама тешшаме лард йоллар керттера декхар да юртбоахама къахьегамхой. Цудухьа сихде деза кхашкара гуйран балхаш.

БАЬЦАДААРАШ — ПЛАНАЛ СОВГIА

Бригадана кулгалде укх шера оттавир со. Цул хьалха гIишлошъеча бригада плотник волаш болх баьб аз. Тха коллективе 46 саг ва, дукхагIбараш ха яха нах а болаш. Масала, бригаде баьцадаараш кхедечарех дикагIбараш ба Лямзина Анастасия, Зиборова Надежда, тракторист Войлов Иван Иванович, Дорохов Владимир Николаевич, кхыбараш.

Уж санна болча балха опыт Iоаьча наьха новкъосталца карагIдаьлар хаоттама хьалаш башха дика а ца хиннача укх шера баьцадаарий лакха хьувкъам кхебе.

Хаоттамах лаьца. Укх шера техача шаво бригаде дукха баьцадаараш доадир. Нарсаш ерригаш а нийс гектара тIа юха дIае йийзар. Из болх сихеи дикеи чакхбаккхар бахьан долаш цу культура кхоачамболлаш дика хьувкъам чуба вIаштIехьдаьлар.

Хохаш, нарсаш, морковкаш, цхьа дакъа помидораш, кабачкаш, кабуц чуена даьннад тхо. ХIанз чуэцаш латт столови свеклаш, ябакхаш, юхейиса помидораш, кабачкаш, кабуц.

Цига доккха новкъостал ду тхона дешархоша, быткомбината хIамаш тегараша, химически реагентий Карабулакски завода болхлоша. Цу завода кхыметтел трактористаш а хул тха бригада кхашка баьцадаараш чуэцаш. ХIаьта заводе болх беш вола механизатор Подколзин Николай тхоай болхло санна лоархI оаха.

Хьувкъам чуэцаш йоахкача бригада звеноштa юкъе яьржача социалистически яхье хьалха я Яковлева Еленаси, Толмачева Еленаси кулгалдераш. Юкъера лаьрхIача 150—160 процент кхоачашъю цу коллективаша баьцадаараш чуэцара нормаш. Иштта хьинаре къахьийгар баьцадаараш кхедеш а. ХIаьта дика хьувкъам кхебе вIаштIехьдалийтар тха коллективе барт, цхьоагIо хилaро, баьцадаараш дIадувш, тIадаьнначул тIехьагIа Iунал деш даь деррига балхаш агротехника бокъонаша дIадеххача тайпара лерттIа кхоачашдеш хинна хиларо.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 61 шу дизарга даьча КПСС ЦК ТIахьехамашта жоп луш, тха коллективо лаьрхIад баьцадаараш махулла сихагIа чунйца даха.

Е. ЕСИПОВ,
Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза баьцадаараш кхедеча бригада бригадир.

Республике дикагIболча политинформаторийи агитаторийи йоккхача группана КПСС ЦК «Агитатор» яхача журнала Сийлен грамоташ еннай. Царна юкъе ба (сурта тIа) Н. М. Кукулиева — Грозненски консервни завода болхло, Л. Х. Баулина — В. И. Ленина цIерагIча ГНПЗ № 1 йолча цеха экономист, Б. М. Саидов — «Джалка» яхача совхоза мехотряда начальник, В. Н. Андрюнкин — «Центрспецстрой» треста СУ монтажник, А. Ф. Козлов — ст. Грозерча локомотивни депо слесарь, Н. Г. Рыженков — «Красный молот» завода комплексни бригада бригадир.

Е. МАЛОВА сурт.

ПОТРЕБИТЕЛЬСКИ КООПЕРАЦЕ БОЛХЛОШТА РСФСР ТОРГОВЛЕ ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Советски торговле даькъе доккхий гIулакхаш карагIдувларах РСФСР торговле заслуженни болхло яха сийлен цIи лойла:

Темирсултанов Алдум-Гази Бетирсултановича — Нохч-ГIалгIай АССР Аргунски горпо тика заведующена.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума
Председатель М. ЯСНОВ.
РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума
секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва,
1978 шу, 19 октябрь.

СЕРНОВОДСКИ ЮРТБОАХАМА ТЕХНИКУМА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Республика юртбоахама йоккха говзал йола специалисташ кийчбеча доккха дакъа лацарахи вIашагIъеллача дийнахьа денз 50 шу дизарца дувзаденнеи Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Серноводски юртбоахама техникума.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1978 шу, 20 октябрь.

НОВ. НОВ. В. А. АРСАНУКАЕВНА, К. П. АРИСТОВНА, И. Р. ПОГОРЕЛОВНА «НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ШКОЛА ЗАСЛУЖЕННИ ХЬЕХАРХО» ЯХА СИЙЛЕН ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Республика юртбоахама йоккха говзал йола кадраш кийчъеча доккха гIулакхаш карагIдувларах, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарах «Нохч-ГIалгIай АССР школа заслуженни хьехархо» яха сийлен цIи лойла:

Арсанукаев Ваха Алиевича — Серноводски юртбоахама техникума хьехархочоа.

Аристов Ким Петровича — Серноводски юртбоахама техникума директора.

Погорелов Иван Романовича — Серноводски юртбоахама техникума заочни отделене заведующена.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1978 шу, 20 октябрь.

НОВ. НОВ. В. И. АГЕЕВАНА, И. У. БАЧАЕВНА, П. А. БАБЕНКОНА, М. А. ГАЙТУКАЕВНА, А. В. МАТВЕЕВНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Республика юрта боахама йоккха говзал йола кадраш кийчъеча доккха гIулакхаш карагIдувларахи, общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Агеева Валентина Ивановнана — Серноводски юртбоахама техникума хьехархочоа.

Бачаев Иса Усмановича — Серноводски юртбоахама техникума производственни дешар хьехара волча директора заместителa.

Бабенко Павел Андреевича — Серноводски юртбоахама техникума хьехархочоа.

Гайтукаев Мутуш Асхабовича — Серноводски юртбоахама техникума дешара боахама механика.

Матвеев Алексей Васильевича — Серноводски юртбоахама техникума хьехархочоа.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1978 шу, 20 октябрь.

№ 41 ЙОЛЧА УРИЦКИ ХОРЖАМИЙ ОКРУГЕ ГIОЛЛА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ДЕПУТАТ ХАРЖАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьара Совет харжара хьакъехьарча» Нохч-ГIалгIай АССР Закона 57 статьяга хьежжа город Грозерча Октябрьски района № 41 йолча Урицки хоржамий округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат харжара хоржамаш де оттадолда кIирандийнахьа 1978 шера 26 ноябре.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета
Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1978 шу, 20 октябрь.

КОММУНИСТИЧЕСКИ САКХЕТАМ ЛАКХБЕ!

КПСС Нохч-ГIалгIай обкомои КПСС ЦК «Агитатор» яхача журнала редколлегеи вIашагIтехача, КПСС XXV съезда решенеша дIадехарашка хьежжа республика къахьегамхой материалистически мировоззрени, коммунистически мораль чIоагIъяра а атеистически нравственнии кхетам балара декхарашта а хетаяьча Iилма-практически конференцера

Хьалха хоам баь ма-хиллара, Грозне хилар материалистически мировоззрении коммунистически морали чIоагIъяра, иштта КПСС XXV съездо дIадехарашка хьежжа республика къахьегамхошта атеистически нравственнии кхетам балара декхарашта хетаь Iилма-практически конференци.

Нохч-ГIалгIайчен партийни, советски, боахамий, профсоюзни, комсомольски болхлоша, хIаьта иштта «Агитатор» яхача журнала, КПСС ЦК-арча общественни Iилмай Академе Iилма атеизма Институтен идеологически балха эффективность Iилма ларда тIа тохкача отделен бехктокхамеча болхлоша а дакъа а лоацаш йола конференци лоаццача къамаьлаца хьайийллар КПСС обкома хьалхарча секретара А. В. Власова.

— ХIанзарча хьалашка, — аьлар цо, — идеологически болх, общественни сакхетам дегIаахара партийни кулгалдар коммунизм толамца хьалъеча лоархIамегIарча факторех цаI а хиле дIаотт. Парте оттадаь декхар да общества хIара члена из Iилма мировоззрени йолаш а кIоарга идейни тешам болаш а хургволаш кхетам балар, цун лакха этически принципаши къахьегамцара гIулакхаш кхоллама наькъа тIа доахилген Iалашдар. Духхьал укхаза, белгалдоахар Л. И. Брежнева, чакхйоал коммунизм бахьан лоаттабеча къовсама геттара лоархIаме фронт. ХIаьта экономика хьаяреи мохк социально-политически дегIаахареи гIулакх тIехь-тIехьа дукхагIа цу фронте вай доахача толамех тийша а хургда яхаш.

Шеко йоацаш да, вай беррига идеологически болх тоабара Iалаьмате доккха гIо дир Сийлахь-боккхача Октябра цIейна кийчо ярои из деадарои, СССР керда Конституци деррингача халкъо ювцарои тIаэцарои.

Укх деношка республика коммунистий а къахьегамхой а низаш Л. И. Брежнева ше Баку къамаьл деш а, Грозне Къилбаседа Кавказа республикай кулгалхоцца вIашагIкхийттача хана царца беседа еш а тийнна указанеши рекомендацеши кхоачашъелга Iалашдара, пятилетка кхоалагIча шера паччахьалкхен плани социалистически декхараши толамца чакхдахара, вай беррига болх, цу даькъе идеологически бар а болаш, кердабоаккхаш тоабара тIадерзадаь да.

Цу гIулакха, вай мехкарча ерригача партийни организацешта а санна, мах баь варгвоацаш доккха гIо даьд вайна кепатеха арабаьннача кхо пятилетка гаргарча хана Iоаль къахьегамхошта коммунистически кхетам балара даькъера парте Iалаьмате йоккха опыт чулоацаш болча «КПСС идеологически балха актуальни дешаш» яхача Л. И. Брежнева балхо.

Из опыт чIоаггIа Iома а еш, из гIонна а лувцаш, республика партийни организацеш гIерт идейно-кхетама болх хIара сага духовни культура лакхъеча, цун Iилма-материалистически мировоззрении хьинаре вахара позицеши хьахулийтача, вай дIахьалха дахара новкъарло еча моллагIча тайпарча кхоачамбоацарашца а тIехьадисарашца а машар хургбоацаш кхетам луча хоадам боллаш дола толамаш дахара тIаберзабаь бе.

Доккха гIо де тарлу вайна духхьал укх деношка Москверча Iилмахоша вай республике даьча социологически тохкамаша. Тохкамий итогаша хьахьокх, чакхъяьха мероприятеш дукха яле а, цар эффективность хIанзарчоа лакха ца хилар.

Къамаьл даь воаллаш А. В. Власова аьлар, Iилма-практически конференце доакъашхоша, йолаш йола опыт вIашагIа а теха, идейно-кхетам балара балха боарам лакхбара де дезарий хьакъехьа предложенеш йоалаергхиларах а вай хьалаш теркал а деш цу балха эггара дикагIа йола формаши методаши къоастаергхиларах а тешаш ва шо аьнна.

Коммунизм хьалъеча хана белгалдаьккхар шийн доклада тIа КПСС обкома секретара М. О. Бузуртанова, тIехь-тIехьа дегIабоагIа моральни факторий лоархIам, чIоагIлу дукхха миллионаш болча къахьегамхой балха ерригача сфераштеи формаштеи цар ю влияни. Шерра дегIаух СССР кердача Конституце тIа дIаязъяь йола советски наьха бокъонаши паргIатонаши, хIаьта цунца цхьан лакхлу общества гIулакхех бола цар бехктокхам а. КIоарглу хIара саг а ерригa общество а дегIаяра лоархIаме хьокхам бола общественнии сага шийн хьашташта юкъера бувзамаш.

КПСС XXV съездо нравственнии кхетам балара даькъера лоархIамегIара декхар лоархIаш хьалхашка оттадаьд советски наьха активни вахара позици хьахилийтар. Цу позице хьагойт сага мировоззрении морали, из идейно тийша хилари цун политически сакхетами, общественни декхарцара гIулакх, коммунизм хьалъяра гIулакха тешаме хилар, лакха дегIаена советски патриотизман социалистически интернационализмаи уйла, доши гIулакхи цаI хилар.

Вай кепайоазув цкъа яздаь Iийнадац «Горячеисточненский» совхозерча механизаторах Дудуркаева Каметах. Республика дикагIа йола механизатор, цул совгIа дика общественница а я — НГIАССР Лакхехьарча Совета депутат. Дудуркаева Iалаьмате дика кагирхой хьехамча, шийн берашта дикагIа йолча къахьегама традицей ларда тIа кхетам луш, йоакхо еш йола нана я. Цу дерригнех къаьгга гуш да хьалха латта долрка дика гражданин хилар, цун вахара позици, хьинаре халар, из чIоаггIа сага сий доккха общественни гIулакх дика кхетадеш хилар.

Ховш долча тайпара, советски нахах доахка лакха идейно-политически гIулакхаш хьахул вай деррингача вахара уклад бахьан долаш. Цунца цхьан советски саг цунга товргдола гIулакхаш доаккхаш хилийтара, коммунистически морала антиподашта духьал тIагIертта къовсам лоаттабе беза. Шийн дегIаахара даькъе вай общество лакхагIа ме йоал, белгалдоахар КПСС ЦК XXV съезда яьча доклада тIа, дукхагIа ла йиш йоацаш хул нравственноста социалистически нормашца тарлуш доацараш. Кхыметтел парте социальни политикага дилача дика лоархIаш йола наьха вахара хьал тоадара процесс санна дола хIама а, нагахьа санна из коммунистически морала лакхача нормай ларда тIа кхетам баларца тарлуш ца хилча, мещански кагийча буржуазни психологе рецидиваш йоахкаш хила йиш я.

Из дага а долаш, партийни организацеша дукхагIа теркам тIабохийт нравственни кхетам балара дешашта. Уж проблемаш ювцаш ханханнахьа пленумаш, партийний комитетий бюро заседанеш, къахьегамхой собранеш хул. Нравственни кхетам балара дешаш каст-каста газетий оагIош тIа, телевиденеи радиои передачашка шоай моттиг дIалоацаш да.

Цхьабакъда, республике хIанз а болаш ба цхьаца бола къахьегамах къехкаш, дисциплина телхаеш, малараш мелаш, общественни порядкаш телхаеш, хIама яккхара тIакхувш, социалистически доалахьенна кулгаш тIакхувдадеш бола нах.

Керда мораль, аьлар дIахо докладчика, ше-шегIа а ца чIоагIлуш деррингача советски вахара хьисапаца, частни доалахьен уйлашцеи оамалашцеи къовсам лоаттабеш, дIаяхача замах юхейисача традицешцеи, дына предрассудкашцеи, буржуазни идеологецеи къовсам лоаттабеш чIоагIлу.

Шеко яц, вай вахаро ше, коммунизм хьалъеча советски халкъа карагIдийннача Iалаьмате доккхача хIамаша чIоагIа влияни ю дына предрассудкаех къахьегамхой мукъабахаран коммунистически мораль чIоагIъяран. Бакъда, практико хьахьокхача тайпара, ды эшабара аьттув бола хьалаш хилар тоъам болаш дац. Уж хьалаш де лерхIачоа тIаберзабаьча, уйла а яь беча Iилма-атеистически балхаца тардича мара торо хилац де лерхIачунга кхача.

КПСС XXV съезда решенеш кулге а лувцаш, парте областной комитето оттаьй республика къахьегамхой Iилма марксистско-ленински мировоззрени хьахилийтара мероприятей йоккха комплекс. Республика партийни организацей, идеологически учрежденей баха нах нравственно-атеистически кхетам луш хьалхебара болх вIаштIехьбоаккхаш а цунна лостам телаш а КПСС обком гIерт идейни, методически, организационни оагIош айхха вIаши юззаш йола атеистически балха Iилма система хьакхолла.

Нравственнии атеистически кхетам луча боккхача лоархIаме хилар из болх дIаоттабечара цIенхаштта кхоачамбоацараш гучадаьха йола КПСС обкома пхелагIа (1977 ш.) пленум. Пленума решенеш кхоачашъеш партийни организацеша дикка тоабаьб Iилма атеизмана пропаганда яра болх, из дош къаьстта теркалде яьннай ерригача идеологически учрежденей балха координаци а еш.

Партийни организацешта дикка новкъостал даьд быта, культура, традицей, дынах тешара дешаех лаьца республике даьча социологически тохкамаша. Цо торо хилийтар бусалбеи керастеи дыний организацеша даьлах тешарий сакхетаман оамалан воздействи малагIча тайпара ю, цар уж лелаяра хьисап миштад кIоаргагIа кхетаде а хIаьта иштта Нохч-ГIалгIайчен хьалашка ды боахабара гIо деш долча социальни, бытовой, психологически, кхыча бахьаний бIарчча комплекс хьагучаяккха а.

Ховш ма-дарра, общественно-политически знанешта пропаганда яра гIулакха боккхача лоархIаме я лекционни пропаганда. «Лекционни пропагандагарча хьалеи из тоаяра де дезарийн хьакъехьарча» КПСС ЦК соцамо дIадехарашка хьежжа из эргаяьккха тоаяра даим уйла тIайохийт КПСС обкомо.

ЧIоаггIа лоархIам бу нохчийн гIалгIайн меттала атеистически лекцеш ешара. «Знание» яхача общества республикански организаци йолча я атеистически знанешта пропаганда еш йола Iилма-атеистически совет. 1977 шера Iилман атеизма дешаех лаьца 8306 лекци йийшай, цу даькъе нохчийн гIалгIайн меттала — 3727.

Цунца цхьана белгалдаккха доагIа, «Знание» яхача общества лектораша йийша лекцеш дукха яр яхаш, цар тешал дац болх цIенхаштта уйла тIа а йохийташ беш хилара. Баьча тохкамо хьахьекхачох, атеистически темаех лаьца ешаш йола лекцеш цкъаза исламеи кераста дыни идеологена корта бола критика ца еш хул. Юкъ-юкъе, дын нравственноста чулоацама кIоарга вIашдухьаленаш, цун антигуманни реакционнии маIан кIоаргга хьаделла дезача метте, культана гIулакх дераша морала даькъера дыни беррингача наьха юкъарен нормаш телхаяь моттигаш ювцарах кхоачам бу. Бакъдар аьлча, дын «авторитеташ» оалаpий вIаштIехьдоаца гIулакхаш хьагучадаха деза, цхьабакъда цунца цхьана чIоаггIа лоархIаме да дын мировоззренеи моралеи бокъонца критически анализ яр.

Укх тIеххьарча хана атеистически кхетам балара дешаш шерра Iомаде баьннаб пропаганда массови формашка, къаьстта а халкъа университеташка.

Кепайоазон тIа, телевиденеи радио чун гIолла къаьстта рубрикаш я, хадданза кепа а етт, эфире гIолла дIа а кхайкаю тайп-тайпара атеистически материалаш, каст-каста выступленеш е баьннаб кулгалду болхлой, Iилмахой, атеистически балха организатораш. ЧIоаггIа уйла тIайохийт партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша, идеологически учрежденеша беча атеистически балха практика дIакхайкаяра.

Нохч-ГIалгIай книжни издательства нохчий, гIалгIай, эрсий меттала арахец «Атеиста долча новкъостала» яха атеистически брошюрай сери.

Воздействе коллективни формашца цхьана шерра пайда эца беза дынах тешаращца беча балха индивидуальни методех, дукхача наьха дынах тешар аллха сага ши-шийн бахьанашца — сага гонахьарча микросредаца, цун образоване боарамца, цун общественни бувзамий хьисапаца, цкъаза вахаре вIаштIехьдоацаш нийсденнача гIулакхашца, кхыдарашца дувзаденна хилар дага а доагIаш.

Цу даькъе даьи деши дола гIулакхаш кIезига дац. Цхьабакъда атеистически балха эффективность дIахо лакхъяра хIанзчул тIехьагIа а де дезаш дукха хIамаш да партийни комитетий, ерригача геологически учрежденей.

Республике, дын культех дола законодательство телха а деш, шоай гIулакхаш леладеш я бусалбеи керастеи дыний дукха обществаш, группаш, тоабаш. Шейхий, шоаех шоаш моллаш баьрий тIехьенаш, керастеи бусалбеи дыний тоабашта керте латтараш гIерт дынах тешараш шоай влияненa кIалхара ца бовлийта, кагирхошта дына воздействи тIалоаттае, дын уйланца бераш хьалкхеде, цIи тиллар, махьар диллар, хIаьта иштта зерате ахар, урдош дахар, дукха истий кхувлар, озабезама тIагIолла гадахар, пхьа лехар, шариIатахи Iадатехи яьнна морала нормаш санна йола дын обрядаш юкъейохка, дынаштеи къамаштеи юкъе юкъ схка. Халахете а, республикерча нах бахача дукхача моттигашка цхьаболча хьехархоша, медицински болхлоша, юрта боахама специалисташа а кхыметтел къаьст-къаьстача кулгалдеча болхлоша а Iилма-атеистически балха юкъе дакъа лацац дынах тешача гаргарча наха; дын «авторитеташа» влияни еш хилар бахьан долаш. Шоаех дийша а культурни а лоархIаш болча наьха из категори цкъаза дын хьехам бераша дувцачоа тIа а тайже Iадда Iеш хул.

ДIаяхача заманга сатувсараш, шоай когашта кIалхара кIийле дIайоалаш латташ хилар хо а луш, дын догмаш Iомае гIерт берашта. Цу тайпара моттигаш хила а хиннай, хIанз а я Шалински, Сунженски, Назрановски, Малгобекски, Урус-Мартановски районашка.

Доккха зе ду Кунта-Хьаьжий мурдаш Веденски районерча «еза моттиг» оалача зерате ахаро. Юкъ-юкъе цу гIулакха пайда эц паччахьалкхен транспортах а.

Къаьстта чIоагIа уйла тIа а йохийташ леладе дезаш да керда обрядаш вахара юкъейоалаяра гIулакх. Цхьабакъда цу деша кIезига уйла тIайохийт дукхача моттигашка. Критика цкъа яь Iийнаяц керда цIейши обрядаши юкъенхувлара дешашта йолча республикански совета. ХIаьта а хьалхагIа санна эсала бу болх совето.

Социалистически обрядность — къахьегамхошта коммунистически кхетам балара лоархIамегIара средство, дын влияни дIаяккхара низ бола фактор. Социалистически обрядность нийчъяь вIаштIехьъяннхар партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, культура органий, творчески союзий, массови информаце средствай идеологически гIулакхий лоархIамеча оагIоех цаI лархIа йоагIа.

Шийн къамаьл чакхдоалаш нов. Бузуртанова йоах, республика хьалашка атеистически кхетам луча интернационализмаца айхха дувзанза даргдац, хIана аьлча националистически гIулакхаш хьаллоаттадер массаза а ды хиннаб. Вешта а, националистически уйлаш айхха ювзаенна я дын уйлашца. Цудухьа общественни явленей марксизма-ленинизма позицешкара мах бе ха деза идеологически кадрашта, практике хьаллоаттае еза цар коммунистически морала принципаш, советски вахара хьисап, националистически дынах дикаси гIулакхаш леладерашта духьала доагIаш дола жоп дала деза. Дын морала духьала кхетамца оттае еза вай коммунистически мораль, дыно хетаргахьа «сатедаран» индивидуализманен духьала — воай низех бIубенна хилар, коллективизма уйла. Вахаро лерхIачохи цун маIанахи дыно дувцараштa духьала оттабе боагIа сага иразах бола марксистски хьехам.

Цул тIехьагIа «Нравственнии атеистически кхетам балара цхьоагIо» яха содоклад йир КПСС ЦК-арча общественни Iилмай Академе Iилман атеизма института воккхагIволча Iилман болхлочо, философски Iилмай доктора Н. П. Красникова. Цо белгалдаьккхар, «хIаране» меттел, «социальни» а этика дешашка наха хьехам телара дакъа шоашка дIаэца гIерташ хIанзара дынаш хилар. Социализма хьалашка сага — СССР гражданина, мехкен дунен тIеи лелача деррингача хIамашта хьалхара бехктокхаме волча социалистически общества члена, социальни процессий хьинарерча доакъашхочоа шоай дын-нравственни хьехам балара программа а йолаш да уж. Керастеи бусалбеи этике из белгалдаьннад цун социально-нравственни аспектана модернизаци ярцеи дикка шерьярцеи.

ХIаьта а, вахаро тешал ду, даьла лоархIараша дыни дын моралеи ха уж кердадахара наькъаца йIаьхъе, социально-нравственни сферерча тешаме тIакхаьчача крисиза юкъера бовла гIерташ хьета къа зехьа хилара.

БIарчча хьанйцача дын а, мо мара кхоане яц, е хила йиш а яц дын морала. ХIана аьлча, ды, феномен хиларах тарра, исторе яхачох, дIабов безаши шийн дIахора ха чакх а яьнна дIабала безаши ба. Социальнии Iилма-технически прогрессо влияни ярах дын идеяш йохарца цхьана дIаяргьья дын уйлаш а. Уж чуйоахкараш дIабаларца мораль дыно язъе езаш, дынца ювзаенна хила езаш хургьяц.

Социалистически обществе пролетарски морала ларда тIа чIоагIъеннача социалистически морало шийна чулаьцад дIаяхача заман морально-нравственни тIехьаленцара дикагIа мел дола хIама, цудухьа, кердадар, прогрессивни дар шийга эцаш йола из. Аллха из мара яц кхоанегахьа, кердача коммунистически чулоацамгахьа лестар. Цун эггара кертерча оагIоно — коммунизм хьалъеш воаллачун моральни кодексо шийн куцаца хьагойт хьатIахургйолча деррингача адамлий юкъарча коммунистически нравственноста суртсибат.

Тоаеннача социализма обществе дын мораль вай мехка бахача нахах кIезигагIа болча дынах тешачар, цхьан даькъе мара яц. Ханагара ханага ювлаш хьайоагIаш я из, капитализмагара вайна кхаьчача «дегIа тIарча кIаьдех» цаI я.

Коммунистически партен Советски паччахьалкхенон Iалаьмате чIоагIа хьехама болх бир бахьан долаш кхы тайпа, дикалга диллача керда а хинна дIаэттав советски саг. Кхы тайпа а хинна дIаэттаб цун моральни сакхетами оамали, маьхера уйлаш. ДукхагIа болча советски гражданашта юкъерча дын идеалийн концепцейн моттиг хьалаьцай коммунистически идеалашеи установкашеи. Дынца гIулакх доацача наьха морально-нравственни оамалаш шерра дIаярзжай хIанз.

Социализмо хьакхеллачеи СССР кердача Конституце тIа чIоагIдаьчеи (1977 ш.) дукхача къахьегамхой Iилман мировоззрении коммунистически морали хьахилара аьттув болаш долча хьалаша кхоачаве а воагIаш кхоачаву коммунистически идеологехи Iилмахи цIенбенна дIахаьда массазара морально-нравственни сакхетам хIанз советски нахага товш ца хиларга. Из-м, бакъдар аьлча, хIана Советски Союза беррингача гражданаша бокъонца Iома а яьй, хIара деннарча шоай вахаре кхоачаш а ю. Социалистически общества малха яьккха геттара керда, социалистически хьисапера мораль яхилга дание а дац. Из ишта хетар — гIулакхах бокъонца ца кхетар. Бакъдар аьлча, доккха гIалат хургдар, дын мораль а хIаьта цунна цхьана моллагIа конфессиональни (православни, бусалба дын, кхыйола) этика а социальни наькъаца дIаялар дага доацаш, цин-шегIа хургда аьнна хийтача. Цул совгIа, даим дагакхаба деза, нагахьа санна керда, Iилман ларда тIа латта, къоастамбеш йола советски сага нравственни оагIош хьахулга советски вахара хьисапо могадеш дале, из процесс (дынах тешараштa кхоачача даькъа хIаьта а) белгаларча боараме дын мировоззрении, из ларде уллача моралои этикои юхасецаеш хилар.

Из айпе гIулакх дIадаккхара, беррингача къахьегамхой, цу даькъе дынах тешарий а, дегашка социалистически мораль чуйоссаяра боккхача лоархIаме ба дынахьехамах мукъабаьнна нравственни кхетам балари этически образовани ялари. Цхьабакъда цу гIулакха пайданагIа хургдац уж Iилман атеизма нравственни чулоацамца айхха дувзаш хилча мара. Цу тайпара бувзам оттабар геттара бакъахьа а хила доагIаш а хIама да.

Iилман атеизма нравственни чулоацам вIаштIехьбаккхарои цунна пропаганда ярои шеко йоацаш гIо дергда нравственнии атеистически культура боарам лакхбара, дынах тешараш дынахи киназахи дIахоадабара, дын морали этикеи дIаялара.

Нравственнии атеистически кхетам балара юкъе бокъонца айхха бувзам оттабелга ма-дарра аьлча хIанз дIадолалуш мара дац. Цхьайолча партийни комитеташкеи организацешкеи идеологически балха перспективнии карарчеи планашка лаьрхIа ба из. Цу хьакъехьа да вай Iилма-практически конференце деш латта корта бола, эшаш дола къамаьл а.

КIоаргга чулоацам болаш, дувцача дешай къоастам беш дар содоклад чакхъяьначул тIехьагIа конференце даь къамаьлаш.

Вахаре тешаме моттиг дIалоацаш, цIена уйлаш йолаш хургволаш сага кхетам луча къахьегама коллектив боккха лоархIам болаш хиларах йола доклада тIара тезис дIахо йоашха а йоашхаш, «Красный молот» завода парткома секретара В. В. Капустянова дийцар болхлой коллективо мишта новкъостал ду сага политически кхетам лакхбара, цахаддаш шоай парторганизаце кхетама балхах хьадоала беркат алсамдаккхара наькъаш лехарах. Хьалххехьа белгалъяьккхача тематиках массане юкъара лектора денош, хьаьддача ханашка чакхдоаха политически денош, № 2 йолча подшефни школа-интерната хьехархой кхетама балха юкъеозилга, иштта кхыдараш хинна ца Iеш, цу наькъашта юкъедоагIа къахьегача сага лакха нравственность, социалистически мораль къаьгга хьагойташ йола лерттIа дика социалистически яхь вIаштIехьйоаккхилга, къахьегама вахташ чакхйоахилга, патриотически боламаш шерагIа доаржаделга.

Къахьегама а нравственни а кхетам балара гIулакх, — йоах дIахо нов. Капустянова, — къаьстта дукхагIа пайда луш дика чакхдоал бригада санна долча къахьегама коллектива даькъе. Укх тIеххьарча шерашка йоккхий комплексни бригадаш вIашагIйоахкара даькъе дика опыт Iоаьйй тха заводе. Цу бригадаех йолча положене тIа хоадамболлаш белгалдаьхад къахьегама дисциплина а вахара порядок а телхаерашца къовсам лоаттабара наькъаш. Фу деннад цу тайпарча бригадаша? ХIанз бригада вахарера цIенденна дIадаьннад «пайданеи пайдане боацен болх» яхилга, хIана аьлча цхьан нарядах болх беш я ерригa бригада. Белггала тоаеннай психологически климат, духьаленаш оттаьй аттачада пайда баккха гIертарашта. Цу тайпарча бригадашка болх бе аттагIа да кагирхошта, хIана аьлча бригадера хIараввар къонача болхлочо сихагIа говзал караерзаяр ловш ва. Дика вIаштIехьбаьккха лелабу хьехамчий болх. Йоккхий бригадаш вIашагIтохаро тороеннай производствана кулгалдеча дукхагIа болхлой юкъеоза.

ДIаяхача замах юхедисача воча гIулахех эггара вахарера дIадала ца тугарех да дынца дувзаденнараш, — аьлар конференце къамаьл даьча КПСС Назрановски райкома хьалхарча секретара С. М. Бекова. — Вай советски мехка социальни прогресс а Iилма-технически революци а дегIаяр бахьан долаш дIадоалаш латт даьлах тешилга, деваьваци хулаш латт дына. ТIехь-тIехьа кIезигагIа хул дына гIулакхаш леладераш.

Советски Iаьдала шерашка атеистий мохк а хинна дIаэттай вай Даьхе. ХIаьта а дына гIулакхаш цIендаь дIадоахилга чоалхане а дукха ха эшаш а гIулакх да. Назрановски районе 70 эзар нах бах. Социологически тохкамаша хьа ма гойттара, Iалаьмате дукха ба царна юкъе даьлах тешараш, бусалба ды лелабераш.

Бусалба дыно яхачох, нах дала хьанхелла ба, цун кхелах мара кхьа хила йиш яц цхьаккха а хIама. Цу харц хьехамо дIадоаккх сага хьинар, новкъарле ю цунна вахаре тешшаме шийн моттиг хьалаца.

Дезала-вахара, националистически, кхыдолча тIехьадисача гIулакхашца вIашагIъийна хилар бахьан долаш халагIа хул дына кхетам дIабаккха, цо новкъарле ю арахьара тIабахьха специалисташ дIачIоагIбара. Районе моттигаш я цхьацаболча кагийча наха а кхувш боагIараша а кхыча къамех болча нахаца, кхычахьара хьабаьхнача специалисташа бокъо йоаца националистически, хулигански гIулакхаш леладеш. Районе болх беш я дукхха нах чубоагIаш йола мурдий тоабаш. Цхьабола цу тоабашта керте латтараш ба наьха вахара юкъегIерташ, кагирхой юкъеозарца шоай мугIараш шерде гIерташ, кхалнах общества вахара юкъе бахара, бераш пионерий, комсомольций мугIарашка оттара духьала болаш, дынах тешаш бола нах керда общество хьалъяра декхараш кхоачашдара юкъагIбоахаш. Цу дерригне доккха зе ду наха, къаьстта кагирхошта коммунистически кхетам луча балха.

Цудухьа хиннад интернациональни, нравственни, атеистически кхетам балара дешаша парте райкома пленумашка, бюрошка, актива а коммунистий а собранешка каст-каста дувцаш.

Къаьстта чIоагIа терко тIайохийташ леладу оаха Назрановски районерча а лоаллахарча Къилбаседа-ХIирийчен Пригородни районерча а къахьегамхой коллективашта юкъера бувзамаш чIоагIдара гIулакхаш.

Къайле йоацаш да, белгалдаьккхар конференце, дына керте латтараш, мурдий тоабай кулгалхой кхалсага бокъо ца хилар вахаре дIачIоагIде гIертилга. Республике дукха моттигаш я мехкарий удабеш, кхийна ялалехьа йиIигаш шариIата бокъонех маьре ухийташ. Гуш да, цу тайпара гIулакхаш коммунистически моралаца тардала йиш йоацилга. Из иштта доллашехьа а социологически тохкамаша гойт нохчийн гIалгIайн кхалнаха юкъе ды лелабераш геттара дукха болга. Цу деша къаьстта терко тIа а йохийташ конференце къамаьлаш даьраша белгалдаьккхар кхалнаха юкъе беш бола нравственно-атеистически болх чIоагIбе безилга.

— Нохчийн гIалгIайн кхалнаьха атеистически кхетам чIоагIбара гIулакх, — белгалдаьккхар Нохч-ГIалгIай истореи, социалогеи, филологеи института сектора заведующе М. Каратаевас, — шийн эргалонаш йолаш да, цар вахаре дына Iоткъам чIоагIа хиларца, кхалсаг кIезига лоархIаш хиларца дувзаденна. Из бахьан долаш Iалаьмате чоалхане да вайнаьха кхалнаха юкъе атеистически кхетам балара болх лелабелга.

Социологически тохкамаша кхы цIаьхка а бакъдир дынах тешача кхалнахах дукхагIбараш балхашка боаца, е хайра балхаца дакъа ца лоаца, къахьегама коллективашца бувзамаш доацараш болга. Кхалнах дынах тешаш хилар (цун боарам маIача наьхачул кIезиг-дукха лакхагIа ба) дикагIа дIадоаккхалургда, нагахьа санна уж дукхагIа обществана пайданеча балха юкъеззача.

Болх барга, къахьегамга бовларга хьежжа бIаьш эзараш бола кхалнах арабоалалургба дезала, цIен йоакхон доазонел. Экономически шоай лоIаме болаш а, цIагIара, дезала готта психологи йоацаш а хургба уж. Вай республике тIехьадиса ислама гIулакхаш дукхагIа дах саг йоалаяра, маьре яхара, дезала кхыдолча вахара гIулакхашка. ШариIата бокъонех кагирхой цхьан дезале вIашагIкхетар, дукха истий кхувлар, харцахьа а бакъахьа а маро даьчоа мутIахьа хилар, цIагIа вокхкагIчо яхар дар, иштта кхыдола къаьнача замах тIехьадиса гIулакхаш нийса лерхI дынах тешача кхалсага, цхьаккха а духьале ца еш уж кхоачашделга лакха нравственность лерхI цо. Из кхетам дIалу цо цIагIа берашта а. Из бахьан долаш да къонача тIехьенна юкъе дынах тешарши къаьна Iадаташ леладераши болга.

ЛерттIа кхетам болаш къона тIехье хьалкхееча кхалсага-наьна социальни лоархIам Iалаьмате боккха ба. Цудухьа вайна бе-башха доацаш хила йиш яц бераш хьалкхедеш йола нана ше малагIа кхетам болаш, мишта вахара бокъонаш кхетаеш я. Кхалнаха юкъе Iилман-атеистически болх бара бокхха лоархIам болаш гIулакх да, тхона хетачох, вайнаьха кхалнахах лектораш-атеисташ кийчбелга. Цу деша къаьстта йоакхо еза партийни организацеша.

Хьалхарча оратора дийцар бакъдеш дар конференце трибуна тIара Гудермесерча мединструментий завода мастера Т. Ф. Мацуцинас даь къамаьл.

— ВорхI шу да завода коллективе со агитатор йола, — дувц цо. — 1964-ча шера енай со укхаза болх бе. Укхаза хьалкхийнарг лархIа йиш йолаш я со. Завода коллектив я цхьаккха говзал йоацача болхлочунгара производства командирага кхоачаеш со хьалкхельр. Партийни организаце гIо даьд сона юкъарча балхаца-дакъа ловцаш хила, вахаре тешаме моттиг хьалаца, идейни кхетам чIоагIбе. Со цаI хинна Iац иштта. Тха заводе закон а хинна дIаэттад коллективе балха венача хIара сагах лакха говзал йола болхло ваь ца Iеш, лакха идейно-политически а, моральни а, нравственни а кхетам бала хьинаре социалистически общества бIухо велга.

Агитатора болх бешехьа, къонабарашта хьехамча а я со. Кхыча тайпара хила йиш а яц аьнна хет сона. Кхоачам бац къонабарашта хьехам балар, цар говзала боарам лакхбар, царна новкъостал де доагIа хIара дийнахьарча вахаре, балха, дешаре. Цкъаза хьехамча новкъостал керттера хул зIамигача сага деррингача вахаре. Тха заводе балха ера Павлова Нина. Дика вIаштIехьдаьннадацар цун вахар. ЗIамигача шин бераца цхьаь йисаяр из. ЦIимхара, нахаца къамаьл дара тIера йоацаш яр къона кхалсаг. Из сендухьа да ха лаьрхIар тха коллективо. Се агитатор хиларах тарра, аз къамаьл дир цунца. Мах а телаш наьха цIагIа яхаш яр из. Завода дирекцега, партийни, профсоюзни организацешка цунна новкъостал дар дийхар аз. Къонача кхалсага материально новкъостал а дир, квартира а елар. ВIалла хьалха хинначох тара а йоацаш хувцаелар тха болхло. Сакъердалуш, дог гIоздаьнна, хьинаре къахьегаш я из хIанз. Цу тайпара масалаш дукхха доаладе йиш яр.

«КПСС идеологически балха тахан лоархIамегIа дола дешаш» аьнна дола Л. И. Брежнева книжка Iомадеш ба хIанз тха агитатораши политинформатораши. Цо новкъостал дергда тхона парте XXV съездо белгалдаьха экономически а социальни а декхараш кхы а хьинарегIа кхоачашде.

Нохч-ГIалгIай АССР социологеи атеизмаи сектора зIамагIволча Iилман болхлочо В. Ю. Гадаева зIамнга саг нийсача наькъа тIа воаккхачарна хьехамчай лоархIам бувцаш белгалдаьккхар хьехамчай советаша кагирхошта нравственни а атеистически а кхетам балара дешай йоагIача тайпара йоакхо ца елга. Социологически тохкамаша хьахьокх, кагийча нахаи мехкараштеи дына боадонал мукъабала атеистически сакхетам чIоагIбе новкъостал деш цхьа нагахьа хьехамчаш мара боацилга. Хьехамчай советашта юкъе атеистически болх лелабара бехктокхаме бола нах хилча а, хьехамчаш кийчбеча программа юкъе Iилман атеизм йихьача а бакъахьа лерхI нов. Гадаева.

Къамаьлаш даьраша белгалдаьккхар нах баххача моттиге атеистически болх лелабелга вай республикерча хьалашка Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар. Укхаза из болх бара дикагIа форма лоархI цIагIарча лекторех. Иъ эзар совгIа я уж республике. Дуккхача даькъе цар болх форманна лелабеш моттигаш а я. ХIаьта а дуккха лектореш я цу гIулакха беррига бехктокхам кхета а беш лерттIа болх дIахьош.

Нах бахача моттиге беча балха шоаш Iоьча опытах дийцар Грозненски районерча халкъа депутатий Пролетарски юрта Совета исполкома председатела О. Е. Бакаевас. Укхаза цIагIарча лекторена кулгалдеш ва школа директор У. Х. Ужаев. Иттитт цIа долаш йийкъай юрт, дика байзаб цига баха нах. Харцахьара гIулакхаш карагIдувла, дынах теша нах бола, дешар ца ховш нах бола дезалаш учете дIаязбаьб. Лекторе плана чудоагIа Iилман коммунизма а атеизма а, Iалама хьакъехьа а къамаьлаш делга. Цахаддаш идейно-кхетама болх тоа а беш, шун эффективность лакхъе гIерт коммунисташ.

Конференце къамаьл даьча доазол дехьарча антисоветски центраша еча идеологически диверсешта духьала пропагандистски материалаш вIаштIехьйоахача КПСС обкома пропаганда агитацеи отделерча общественни совета члена Н. И. Храмова гулбеннарий теркам тIабахийтар идейно-кхетама балха лоархIамеча даькъа — империализма идеологически проискашца лоаттабе безача къовсама. Цун къамаьла керттера чулоацам бар: арахьара хьатIайоагIача идеологически диверсешца лира къовсам лоаттабарца цхьана, вай декхарийла да кагирхошта, беррингача къахьегамхошта миччахьара а дувца зуламе хIамаш хьатIаьцаргдоацаш мировоззренчески а нравственни а кхетам бала. Из хила беза идейни ца хилара, мещанства, мелкобуржуазни идеализмана, национальни эгоизмана, аттачада хIама яккха гIертара духьала шийн тайпара цар иммунитет чIоагIъеш.

Нохч-ГIалгIай АССР юстице министра И. А. Албастова дийцар къаракъаш меларцеи алкоголизмацеи ювзаенна йолча нравственни оагIонех. Це белгалдаьккхар цхьайолча коллективашка къаракъаш а мелаш, социалистически вахара бокъонаши советски законаши телхадеш болча нахаца боаггIача тайпара моральни а административни а къовсам ца лоаттабелга.

Наха кхетам балара даькъерча искусства торонашта уйла тIаяхийтар Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен университета педагогикаи психологеи кафедра заведующе доцента В. А. Кан-Калика.

ЛоархIам баь варгвоацаш боккха ба тахан советски дукхача къамий искусства советски сага нравственни а эстетически а кхетам луча, — аьлар цо. — Вай парте искусство лерхI наха художественни кхетам бенна, цар культурни боарам лакхбаь ца Iеш, сага нравственни а, интернациональни а, патриотически а сакхетам чIоагIбеш дола низ бола герз.

Искусства новкъосталца наха идейни кхетам луча теркаме эца деза, произведене чулоацамга хьежжа мара из лоархIаме декхар кхоачашде йиш йоацилга. Цунца дувзаденна керттерча декхарех цаI — нахага дIакхоачача искусства произведеней идейни а художественни а боарам лакхбелга да. Из дош дувцаш къамаьл даьчо белгалдаьккхар школашка литература хьехара идейно-эстетически а нравственни а боарам лакхбе безилга, театраша гойтача художественни продукцех наха кхетам луча дукхагIа пайда эца безилга.

Вахаре коммунистически мораль чIоагIъеча, Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта интернациональни, атеистически, нравственни кхетам луча газеташа дакъа лацара формаех дийцар «Грозненский рабочий» газета редактора Д. К. Безугле.

Гулбеннараша лаьрхIа ладийгIар «Агитатор» журнала редактора М. П. Габдулина даьча къамаьлага. Конференцена кийчо еш болх чакхбаьккхалга белгал а доаккхаш, цо аьлар нравственни а атеистически а кхетам балара дешаш Iилман ларда тIа цхьана леладе дезилга хьагойта а из декхар Iалашдеча Iоаль опыт яшха а вIаштIехьдаьлар конференце.

Цу опыто а конференце могадаьча гIулакхаша а новкъостал дергда республикерча партийни организацешта бахача наха юкъе беча идейно-кхетама балха боарам лакхбе а КПСС XXV съездо дIадехача тайпара беррига идеологически болх комплексно дIабахьа а.

ВЛКСМ 60 ШУ ДУЗАШ

КЪАХЬЕГАМ, КЪОВСАМ, ДЕНАЛА ГIУЛАКХАШ

Ши сурт улл сона хьалхашка. Исторически ши ха: 1918 шера октябри 1978 шера апрели.

Хьалхарчу тIа — тIоарска курткаш, салтий шинелаш, ахархой поддевкаш а ювхаш бола кагий нах. Йовхьамаш цхьа хIама дагалаьцача, денал долча, кхерабена юхабаргбоацача наьха хила езаш я... 1918 шера 29 октябре дунен халкъашта юкъерча кагирхой болама исторе эггара хьалха цу наха дIанхайкадир кердача тайпара ший мукъагIара, цаI йола кагирхой организаци— коммунистически организаци, хьахилар. Уж 200 гаргга саг вар — цу хана ший мугIарашка 22 эзар саг кагий нахи мехкарийн хиннача комсомола хьалхарча съезда делегаташ.

Цул тIехьагIа 60 шу гаргга ха яьлча объективо лаьцар дукха ха йоацца хинна событи — ВЛКСМ XVIII съезд. Съездий Кремлевски Дворецa Iалаьмате йоккхача зало гулбаьб 38 миллион саг член а волаш йолча Кагирхой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союза викалаш бола пхи эзар гарггарча сагах латта делегаташ.

22 эзарн 38 миллиони... Хьалхарча комсомольций хIара сага-сих — 1727 кагий нахи мехкарийн. 60 шу — массехк ноахала истори. Кхелашка, карагIдийннача гIулакхашка диллача тайптайпара хиннача, вахара позицеш цаIаш йолаш хиннача ноахалий.

Комсомольцаш дилла а— тIемий бирсача шерашка а машаре къахьийгача шерашка а — советски кагирхой хьалхарча мугIарашка хиннаб. Граждански тIема фронташка Советски Iаьдал бахьан латаш 200 эзар комсомолец хиннав. Комсомольцаша дакъа лаьцад еза-йоккха индустри хьаеча. Цар хьалъурагIъяхийтар Сталинградски тракторни Горьковски автомобильни заводаш, хьалйир Днепровски ГЭС-и Туркестано-Сибирски машинникъи, гIо дир каьхат ца хар юкъера дIадаккхен Iилма дегIадоаладен. Сийлахь-боккха Дай-мехка тIом лаьттача шерашка чот йоацаш дукха гойтад комсомольцаша майралеи къонахчалеи масалаш. ТIом чакхбаьнначул тIехьагIа парте амарагIа 350 эзар зIамига саги йоIи дахийтар комсомоло баьши къовхаши карадерзадара.

Тахан 140 индустриальни объект я юкъарчал доаццаш комсомол дакъа а лоацаш хьалъеш. Царна юкъе я «Атоммаш» яха энергетически машинашъю завод, Малхбузен СибарегIара мехкдаьттеи гази йоалла моттигаш, 3200 километр бола Байкало-Амурски машинникъ...

Цхьабакъда керттердар, хетаргахьа, гIулакхий дукхалах латташ дац. Керттердар да, комсомоле кагирхошта, ноахалгара ноахалга дувлаш, керда деналера гIулакхаш а карагIдийннараш а хулаш хьайоагIача советски халкъа турпала революционни, тIема, къахьегама традицей кIийлен тIа кхетам тийнна а телаш а хилар.

Тахан революционни къовсама романтика метта дIаэттаб тIагIертта хIама хьадеш бола къахьегам. Де лерхIар —дIахорча прогресса керда мулаш лувцар. Кагирхошта тIалатта бехктоккхам, хетаргахьа, доккхагIа долча ноахала тIалаттачул совгIа ба, хIана аьлча кагирхой гIулакхаш кхоаненца дувзаденна да. ХIаьта из кхоане вайга а я.

Къоначa ноахала хIама хьадара низ, комсомольций балхий диапозон шерагара шерага дегIайоагIаш латт. Тахан 57,6 процент комсомольцаш халкъа боахаме балхаш деш ба, хIаьта вокхаш дешаш ба. Мехкарча берригача депутаташта юкъе пхелагIа дакъа комсомольцаш ба, паччахьалкхен оргaнашкен общественни организацешкен эггара дукхагIа викалаш ба цар. СССР Конституцех законодательни инициатива хила бокъо я ВЛКСМ.

Шерра-шера кердабараш хьаийбу Ленински комсомоло ший мугIарашка. ТIехьарча диъ шера 19 миллион зIамига саги йоIи хьачуденад союзе, царна юкъе ва 2,5 миллион болхло, 250 эзар совгIа колхозхо, 950 эзар специалисти гIулакхера саги. Комсомоле сево чуувз кагирхой?

ЦIаькха а Iоеш аз союза мугIарашка дIаэцар дехаш язъяь заявленеш. Тайп-тайпара нах ба уж язъяьраш. Амма массанена доагIаш цхьа хIама да цар тIа: «Керда общество хьалъеча къонабарий хьалхарча мугIарашка хила лов сона...»

Хьалхарча мугIарашка! ТIема хьалашка хьалхара мугIараш догIа санна деттача деша кIал нийслу, машара хана хьалха болхараштa дилла а нийслуш йола халонаш тIаувтт царна. Комсомольски билетаца топи ши бIаь патрони лора хьалхарча комсомольцашта, хIанз кIезига моттигаш яц СибарегIа, Къилбаседе, Гаьнарча Малхбоале керда гIишлош хьалъеча ваха путевка луш...

Цхьан комсомольца аьннад: «Сахьата обед де перерыв а йолаш бархI сахьат даьлча дена пхиъ даллалца болх а беш яц коммунизм. Из хьалъю хIара минута. «Цу минутех хьахул сахьаташ, шераш, итташ шераш. Къахьегам, къовсам, денале гIулакхаш хила а хиннад, да а да дерригача ноахалехча комсомольцашка кхоача дакъа.

145 миллион сага лоархIам болча советски наха вахара школа хиннай комсомол. Из йоах социологаша, цунна тешал ду исторе. Из йоах комсомольцаша шоаш а. «Сона хетачох, комсомола карагIдаьнна Iалаьмате дика хIама да, цо хьинаре а хьаькъалца а керда общество хьалъер хила гIо деш хилар». (В. Солдатенко, Москвера болхло). «Комсомоло лу боацачоа — низ, кIаьдвенначоа — салоIам, талант йолчоа — никъ» (Г. Ярышев, Свердловскера студент). «Наха гIо де, алхха сайна гонахьарча наьха уйла е — из де комсомоло Iомаваьв со». (Л. Овчинников, салте)...

Владимир ЛУЦКИЙ,
«Смена» яхача журнала керттерча редактора заместитель.

(АПН).

ПЯТИЛЕТКА ДИЪЛАГIЧА ШЕРА ЧОТАГIА

Ди тIехьа шерагIа ярж Грозненски районерча «Юбилейный» совхоза коллектива юкъе Сийлахь-боккхача Октябра цIейна хьалхара социалистически яхь. Дика хьийкъа баьцадаараши сомаши сихагIа чуэца гIерт къахьегамхой. Таханарча денга совхозс Грознерча торгови организацешка дIакхачийтад 5810 тонн совгIа баьцадаараш, планагIа шера 4850 тонн йоагIача, иштта 372 тонн, е планал 147 тонн совгIа.

— Толамаш даха новкъостал даьрех керттера «бахьан» — нах ба, — йоах боахама директора Витушев Халида, — барттайнеи ший де дезар тешшаме хьадеши бола болхлой. — Агротехникаца бокъонца доттагIал а долаш цар бу болх массаза а дика тIехьале йолаш хул. Масала, хьожаргда вай Мадагов Салауди бригадир волча кхоалагIча бригада балхага. Совхове хьалхарча метте я из коллектив. Гурахьа денз болабу цо тIадоагIача шера хургболча хьувкъама лаьрхIа къовсам.

Зяба лаьтта оахача хана бригадира ше хадданза тIахьожам лоаттабир оахама дикал лораеш. 30—32 сантиметр кIоарга аьхар кхаш, оаххашехь минеральни удобренеш а тоссаш. Ханнахьа дIайийра баьцадаарий культураш Къаьстта терко еш леладир кхай тIа хий дехкилга. Механизмашца уж балхаш кхоачашдир Бачаев Султанеи Ациев Султанеи.

Баьцадаараштa массаза а дукха кулгашцара болх бе беза — дIадогIаш, нийлхдеш. Уж боча культураш чIоаггIа лораеш бу шоай болх Муртазова Рахьимата, Дагаева Зайнас, Омарова Совдата, Джабраилова Майсас, цар звеньеваяс Малочиева Жовжана.

Бригада коллективо баьча балхах хьахиннар — цо паччахьалкхенна дIаенна 1050 тонн помидораш, нарсаш, бетдуаргаш да. Къаьстта дика хьийкъаяр помидораш: 45 гектарах хIаране тIара 210 центнер яьлар уж, планах 160 центнер йоагIача.

Е цхьаькха бригада, РСФСР Лакхехьарча Совета депутата Хусанова ПаьтIамата кулгалдер. Цун коллективо совхозе хьалхарчарца, СССР кердача Конституце шу дузача денга кхоачашъяьй пятилетка кхаь шера план. Цар денна дош а дар иштта. Паччахьалкхенна дIаденнад 1245 тонн баьцадаараш, е 115 тонн планал дукхагIа.

Толамаш даха новкъостал даьд агротехнически балхаш дарал совгIа, болх лерттIа вIаштIехьбаккха харо, план а ший социалистически декхар а кхоачашде хIара болхло гIертаро.

Гуйра эггара бехктокхамегIа йола ха я лаьттанца болх беча наха, къаьстта а баьцадаараш кхедераштa. Цудухьа берригa низ тIабихьаб совхоза дирекцеи партийни организацеи махулла сихагIа кхашкара балхаш йистедахара.

Массаза болх беча бригадел совгIа совхоза управленчески аппарата болхлой а ба хьувкъам чуэцаш. Каст-каста хул цар субботникаш. Самардийнахьа, 17-ча октябре а, дар из иштта. 30 совгIа болхло вар кхай тIа аппаратера. Цу дийнахьа 54 тонн столови свеклаш чуийцар совхозо.

Коллективе сий деш цIераш йоах бригадира Такаев Сайд - Мохьмада, механизаторий Романов Андрея, Мусхаджиев Iийсай, кхыбарий.

ДикагIчарех цхьа звено лоархIаш я Байсарова РабиIата кулгалдер. Ший болх хьалххе йисте а баьккха, кхычарна новкъостал деш я из хIанз. Къаьстта хьинар долаш болхлой ба пунцара Закриева Совдат, Алихаджиева Iайна, кхыбараш.

Совхоза коллективо доаха толамаш айхха дувзаденна да укхаза ховш лелаеча социалистически яхьацеи моральни а материальни а стимулех пайда эцарцеи. Яхьа керттерча пунктех цаI лоархI лаьтта леладара культура лакха лоаттаелга. Атта дац цу яхье хьалхара моттиг яккха. Хьалхарча метте хIанз № 3 йола бригада я.

Партийни профсоюзни организацеша, специалисташа лаьрххIа терко ю хьалхалаттачарна карагIдаьннар массанена дIадовзийтара, каст-каста арадувл дикагIбарий толамаш дувцаш дола «молнеш», къахьегама листокаш; хан-ханнахьа социалистически яхьа «экрана» тIа хьахьувкх бригадай балха итогаш. Совхоза радиоца лекхийт хьалхалаттараштa хозахета иллеш, ашараш. Сома бешамаш лелаераш болча хиннаб шоай программаш хьокхаш М. Ю. Лермонтова цIерагIча театреи «Вайнах» яхача ансамблеи артисташ.

ХIара кхаь дийнахьа баьча балха итогех хьалха яьннача коллективана ахчан совгIат лу. ДикагIчарна мах боацаш туристически путевкаш, деза совгIаташ тел. Дукха ха йоацаш совхозо нийцача туристически путевкаех салаIа баха хиннаб цига балха толамаш даьха Грознера дешархой — 15 саг.

«Юбилейный» совхоза коллектив сентябрь бетта тIеххьарча деношка денз пятилетка диълагIча шера чотах къахьегаш я. Сийлахь-боккхача Октябра сийна къахьегама вахте а этта, цо шийна тIаийцад укх тайпара декхараш: укх гарггарча деношка кхы а эзар тонн кабуц городе бахача нахага дIакхачийта; еррига зяб аьха яккха (аха езача 780 гектарах аьха яьннай 640 гектар); тIадоагIача шера баьцадаараш дIадуврдолча кхашта планировка елга; гурахьа дийнача ялаташта хий дуллилга, кхыдараш.

Парте Центральни Комитета июльски Пленума решенеш толаме кхоачашъеча шийгара дукхагIа дакъа лаца гIерт боахама бархI бригадах хIараяр.

З. ДАУРБЕКОВ.

ДИКАЛАИ ЭФФЕКТИВНОСТАИ ТIЕХЬАРА КЪОВСАМ

Продукце дикала проблема чIоагIа йоакхо ю хьамсарча парте.

Из проблема къоастаяра вай мехка ийслагIчен иттлагIчен пятилеткех боккха болх баьб. Продукце дикал тоаяран производства эффективность лакхъяран тIаерзаяь дукха системаш чакхъяьхай вай мехка.

ИйслагIча пятилетке денз дIаболабаь дIахьош ба «Союзпищемаш» заводашта специализаци яра болх.

Цу хьакъехьа тха завода из болх моллагIа коача хIама чуйотта мегаргйола транспортни устройстваш арахецара специализаце юхьиг мара яц хIанз а.

ИйслагIчен иттлагIчен пятилеткашка заводо боккха болх чакхбаьккхаб хIанзарча хьалаша дIа ма-деххара продукце керда тайпаш арахецачен .царна модернизаци ечен. Масала, IX пятилетке кийчъяьй продукце кердача тайпай 13 наименовани, модернизаци яьй продукце 3 тайпана, Х-ча пятилетке уж хьокхамаш 8 — 2 да хIанзлехьа.

IX-чен Х-чен пятилетка технико-экономически хьокхамаш лакхде торо хилийтай организационно-технически мероприятеш юкъеяхьаро, продукци кердайоаккхаш цахаддаш лелабаьча балхо.

Шера юкъера лаьрхIача IX пятилетке производство лакхъялар 19 — 20 процентага кхаьчар, министерства задани 8 процент мара йоацача, хIаьта иттлагIча пятилетка дIадахача шин шера производство дегIаенай 13,5 процент, кхоалагIа дакъа хIана яц аьнна продукци хIара шера кердайоаккх е модернизапи ю цунна.

Заводо арахецаш йола продукци бIарчча хьайийцача дикала цхьоалагIча категорех аттестаци яь я. Цхьа издели — резервуар «ВС-94» тIехдикача категорех аттестаци яь я. Таханарча денга транспортерий ши издели дикала Знак яла кийчъеш я.

Завода коллектив дика кхетадеш я эффективностa дикали хоадамболлаш лакхъелга — из хIанз эггара керттердар долга. Уж декхараш толамца кхоачашдара тIаберзабаь ба администраце, общественни организацей, завода еррига коллектива болх.

Цу гIулакха лаьрхIа коллективе чакхъяьхай балха ха зехьа йоаелга кIезигдергдола мероприятеш, эффективностен балха дикален проблема къоастаеча керттердар да болхлой шоаш хьабеш бола болх бизза, цIена бе Iомабар.

Эффективности дикали лакхъярга бодаш бола никъ хIара балха моттиге эггара хьалха вайна гу производстве хьалхалаттарий, къонабарийн хьехамчийн опыта боаррамах пайда эцарца.

Цу гIулакха лаьрхIа заводе хIара шера хьажараш-конкурсаш чакхйоах, цар хьагучайоах къахьегама хьалхалатта приемаши методаши, болхлой технически знаней боарами царна чертежаш хари хьагойт, уж Iомабу пайда болча тайпара балха моттиг вIаштIехьъяккха, кхерамзлен техника бокъонаш нийса лелае. Шоай нормаш кхоачаш ца еча къоначар хьалхалаттача опыта школаш чакхйоах, уж хьехамчашта тIачIоагIбу.

Уж дерригa гIулакхаш леладеча хьалхалаттарий цIераш яьхача, уж ба: токараш У. Амалиев, Н. Махмудов, резчик А. Ибрагимов, электромонтер М. Алхатов, слесарь - инструментальщик В. Позднев, электросварщик А. Садулаев, фрезеровщик Сулейманов, слесарий-сборщикий бригадир Ж. Бисултанов, иштта кхыбараш.

Заводе боккха теркам тIаухийт рационализации изобретении яра. Цо торо хулийт тIехлакха эффективности дикали Iалашъе, къахьегама, материальни финансови ресурсаш болх беча моттиге кхое. Пятилетка дIадахача шин шера балха юкъейихьача рационализаторийи изобретателийи предложенешта заводага 340 эзар сом кходайтад.

Цу хьакъехьа боккха болх дIахьош ба тха рационализатораш. Царех шиннена новкъосташта Поздневнеи Байдаевнеи «Минлегпищемаша» «ДикагIвола рационализатор» яха сийлен цIи еннай.

Уж декхараш кхоачашдеча боккха лоархIам болаш да Iилма-технически прогресс, кадрай квалификаци лакхъяра кийчо еш бола болх. Уж еррига проблемаш кхоачашъяра тIаберзабаь ба заводa еррига коллектива болх. ХIара болхлочун, бригада, участка, цеха де вIаштIехьдаргдолчунга хьежжа оттаяь я декада, бетта, квартала, шера планаш. Заводе кийч а даь тIаийца да хIара болхлочо санна, бIарччача коллективо а социалистически декхараш.

ХIанз кIира заводской оборудованега болх дукхагIа байта безаш гIулакх эттад.

Балха эффективности продукце дикали лакхъяра тIаерзаяь я заводе планированеи управленеи яра, материальни моральни хестабара еррига система.

Заводе мел даьча дикача гIулакхех хьахиннад цун коллективо 9 бетта программа дикача хьокхамашца кхоачашъяр.

9 бетта продукци маьхалъяккхара план 101 процент кхоачаш а еш заводо нийс бетта планал совгIа 68 эзар сома продукци маьхалъяккхай, производство соахка цу ханаца нийсйича 9 процент дегIаенай, цу даькъе къахьегама овсарле лакхъяра чотах 7,4 процент. Хьалхалаттача профессех 22 болхло кийчваьв, планагIа 48 саг мара ца лаьрхIача 76 болхлочун квалификаци лакхъяьй. Дикала Знак яла кийчъяьй шин тайпа изделеш. Дикала тIехдикача категорех нийс бетта 2066 эзар сома продукци арахийцай.

Уж дика хьокхамаш доахача шоай хьинари низи ца кходеш къахьегаш ба: токараш: А. Тасуев, А. Адагаев, М. Хириханов, С. Шахбиев, Ю. Лорсанова кулгалду СССР керда Конституци тIаийца шу дузача денга пятилетка кхоачашъяь слесарий-сборщикий бригада, иштта кхы дукхабараш а.

Завода коллектив дог тийша я пятилетка кхоалагIча шера заданеш толамца кхоачашъергхилара х.

Е. САМУИЛОВ,
Аргунски «Пищемаш» завода керттера инженер.

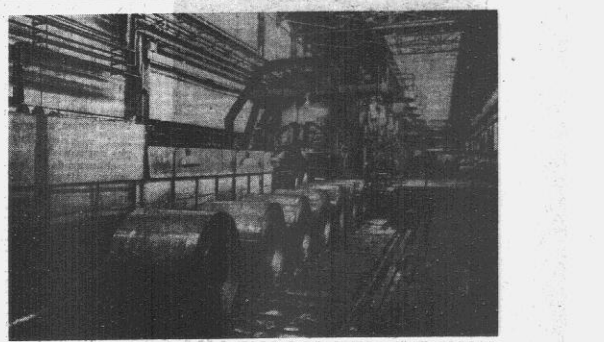

Челябински область. В. И. Ленина цIерагIча Магнитогорски металлургически комбината коллективо ханал хьалха кхоачашдаьд планал совгIа болати прокати арахецара тIаийца шера дола социалистически декхараш. Болат заданел совгIа арахийцад 101,9 эзар тонн, прокат — 24,9 эзар тонн.

Шу доладелча денз металлургаша кхояьй 60 миллион киловат - сахьат электроэнерги.

СУРТА ТIА: болх беш я «2500» яхача шийлача проката стан. Цигара продукци «Жигулеш» еча ВАЗ-е дIаухийт.

Б. КЛИПИННИЦЕРА сурт.
ТАСС фотохроника.

МАШИНАШЪЕРАШ ДА ТХО

Вай Нохч-ГIалгIайчене машиностроенена чуйоагIа ялхайтта предприяти.

Мехкдаьтта промыслай, мехкдаьтта химически, электротехнически, медицински радиотехнически оборудовани, управлени яра автоматизированни системаш, оргтехника предметаш, автотранспортни средстваш, коммунальни боахама, кхачани яйгачен промышленноста эша машинаш хьаеча вай республике къахьегаш ва 18 эзар саг. Республика машинашъераш шера валови продукце объемага диллача мехкдаьттахошта тIехьакхийнаб, из лоархIам болаш гIулакх да.

Укх массехк шера Грозней кхыча районашкеи хьалъяьй «Электроприбор», «Трансмаш», «Электроинструмент», «Пищемаш», Гудермесски медицински инструментий, радиотехнически, иштта кхыйола заводаш. Бакъда машинаш яра даькъе керттера моттиг дIалоац ткъаь иттанел совгIча къамах болча наха къахьегача «Красный молот» заводо.

1978 шу долалуш заводской коллективо декхараш тIаийцадар химически, мехкдаьтта, мехкдаьтта химически, газови промышленноста предприятеш дIахо йодача хана технически кийчъяра шийтта опытно-промышленни образеци лакха овсарле йолча кердача оборудоване хьалхара промышленни партеши кийчъе.

Уж декхараш кхоачашдара дукха хIама даьд заводa конструктораша. Духхьал укх цхьан шера СибарегIен, Гаьнарча Малхбоален мехкдаьттахошта дIаяхьийтай 3 миллион совгIча сома маьха мехкдаьтта промыслашта эша оборудовани. Бакъда вай Даьхен мехкдаьтта промышленность Тюмена районашка дегIаена Iац, боккха теркам тIаухийт фордашкара мехкдаьтта лахара.

Красномолотовцаша Каспийски форда тIа эксплуатаци еча хана бурув тохара установкашта цементировани яра эшача оборудоване кхо комплект кийчъяьй.

Укх шера кхы а кийчъергья цу тайпарча 24 скважина бурув тохара стационарни платформа тIарча бурув тохара установкана лаьрхIа цементировочни насосни станцей комплекташ.

Станцеш кийчъеча дакъа лаьцар «Азинмаша» Iилмахоша. Тха заводерча конструкторех цу даькъе белгалбаьлар Г. Ряузов, А. Борздый, А. Сахарова, А. Денискин.

ХIанз унифицированни насосни установка хьакхоллара къахьегаш я Социалистически Къахьегама Турпала Н. К. Коленсникова кулгалду группа.

Кердача техника объекташта юкъе скважинашта капитальни ремонт яра дIаюха кхувлача установкана лаьрхIа насосни блок я.

Конструкторашеи технологашеи творчески лерхIарех заводе аьшках хIамаш хьаеш пхи эзар сагах латта машинашъерий отряд я. Уж ба литейщикаш, токараш, фрезеровщикаш, сварщикаш, котельщикаш, слесараш-сборщикаш, маляраш, иштта кхыбараш.

Карара пятилетка йолаелча денз заводо арахеца продукци дегIаенай 18,4 процент, из лоархIам боллаш дукхагIа да планагIа лаьрхIачул. Иштта 13 процент лакхъенай къахьегама овсарле а Ийс бетта валовии товарнии продукци арахецарен маьхалъяккхарен планаш а тIехкхоачашъяьй.

Машинашъерий ди хьатIакхоачаш завода коллективо шера валови продукци арахеца тIаийца социалистически декхараш кхоачаш а деш, планал совгIа арахийцар из 324 эзар сома, из хул декхарех лаьрхIачул 24 эзар сом совгIа. Паччахьалкхен дикала Знак йола продукци арахецара заданеш а тIехкхоачашъяьй. ХIаьта хIанз еррига арахецача продукцех 28 процент я из.

Заводерча 180 саго хIанзле кхоачашъяьй шоай пятилетка кхаь шера планаш.

Заводе меттел, еррига республике а дика йовзаш я Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутата, котельщика Н. Рыженкова, ленински комсомола преме лауреата, сварщика С. Умалатовай, электромонтера М. Шабазова, токара С. Ильясова, формовщика М. Бокова, сверловщика Ч. Гудушауре, расточника Б. Богдасаряна, слесара Р. Джафарова цIераш.

Дукха ха ца яьлча санна хет завода механически цехе Юсупов ТIаус балха вена. Дика тIаийцар из укхаза, кадрови болхлочун Георгий Фуражировске кулгалца цо сиха карааерзайир токара специальность, хIаьта хIанз ший хьехамчана нийса, цун сменщик а волаш къахьегаш ва. Цар шинне а кхоачашъяьй пятилетка диъ шера планаш.

Дика къахьегаш я Убаров Александра кулгалду гидроиспытателий интернациональни бригада, цунна юкъебоагIа коммунист Висантов Мухьмад, комсомольцаш Аслаханов Хьусени Лаников Николайи. Бригада членаша цхьан нарядагIа бу болх, хIаьта хIанзле а пятилетка диъ шера план кхоачашъяьй цар.

Завода машинашъераш дукхаза а хиннаб маьхерча патриотически боламашта хьалхалатташ. Коммунистий Кузьмин Владимира, Гудимов Павела, Шмокин Виктора «Пятилетка — диъ шера!» яха тIахьехам массанахьа баьржа ба. Заводе дукха ба СССР кердача Конституце шу дузача денга кхаь шера план кхоачашъяьча Брызгунов Николайгара хьокхам эцаш.

Дикача хьокхамашца цхьана заводе дукха дешаш да чIоагIа къахьегарца къестаде дезаш. Заводо номенклатурагIа йола задани кхоачашъяц, чIоагIъе езаш я къахьегама дисциплина а. Долаш дола кхоачамбоацараш дIадахаро завода коллективага йиш хулийтаргья продукци дукхагIа, дикагIа арахеца.

Уж декхараш кхоачашдара къахьегаш я хIанз завода еррига коллектив.

К. ТИМОФЕЕВ.

МОСКВА. Диетически а бераштa бола а кхача вIаштIехьбаккхара проблемаш Iомаеши, хIаьта иштта биологически дикагIйола продукташ, масала, спортсменашта эшараш. хьаяра проблема кхоачашъеши болх беш я СССР АМН кхачан Института коллектив.

Iилмахоша дулха-шурий, чкъаьрий, кхачан промышленноста отраслеви Iилматохкама институташца цхьана кийч а яь производствана юкъейоалаяьй белок йоаллаш йоаца керда диетически маькха-булкай, макаронни, кондитерски изделеш, баьцадаарех, дулхах, чкъаьрех, хIаьта иштта, оалаш ма-хилара «форда совгIатех» яь тайп-тайпара консерваш. Институте кийчъяьй мистача шурий диетически продукташ — кефир, тIоа, кIолд, хIаьта иштта налха баккхара рецептурен технологии. ХIаьта уж продукташ арахеца йолаяьй Волковысски шурий консервай комбинате (БССР).

Бицбеннабац вай мехка эггара зIамагIа бола граждаанаш а. 1971 шера денз Истрински (Московски область), Хорольски (УССР), Волковысски (БССР) шурий консервай комбинаташа арахеца йолаяьй берий екъа продукташ «Малютка», «Малыш», Бежана дулхах, котама дулхах, треска яхача чкъаьрех еш йола дулха консерваш дукхагIа витаминийи минеральнийи веществаш йоахкаш яраш чам болашагIа хет зIамигача бераштa. Раьза ба ноаной а — еррига кердача, бераштa лаьрхIа йолча кхачан продукташа новкъостал ду берашка дикагIа дегI дайтара.

Олимпиада-80 хьатIакхоачаш латтача хана «Колос» яхача Московски объединене арахеца йолаяьй институто кийчъяь дуккха белок йоаллаш йола биологически активность лакха йола чIоагIа физически Iоткъам болча хана спортсменашта юкъе лаьрхIа йола «СП-11» яха продукт.

СУРТА ТIА: «Кхачан продуктай технологен химен» отдела болхлой комбинато арахецача кердача кхачан продуктай дешаш дувцаш ба.

Л. ПАХОМОВОЙ сурт.
ТАСС фотохроника.

ЙОККХАГIЙОЛА ДОЯРКА

Дукха ха еза ма-варра саг вовза. Цхьабакъда, цхьавар духхьашха мара бIаргавайнавеце а, Iимерзача къамальлаца, гIулакхаца, эзделаца цу сахьате дег чу вуж. Иштачарех я Шелковской района «Красный пахарь» колхоза шурий ферма доярка коммунист Абдурахманова Лейла. Цудухьа из ювца лов сона.

Ийс шу гаргга ха я цу боахаме Лейлас болх бу. БIу ца къожабеш къахьегар бахьан долаш, балха ена дукха юкъ ялалехьа эша говзал Iомайир къонача дояркас. Цун хьехамча яр йоккха опыт йола доярка коммунист Нагуманова Галина.

ХIанз Лейла машинашца божа бетта оператор я. ДIадахача шера шийгарча доахана группагара 114 эзар килограмм шура яьккхай цо — заданел 32 эзар килограмм совгIа. ХIаьта укх шера ийс бетта хIара Iаттагара 3187 килограмм яьккхай шера тIаийцача социалистически декхарех 3500 килограмм йоттa.

— Цун толамий «къайле» — ший болх безаш хилар, хьинарах йизза кхалсаг из хилар я, — йоах цун новкъосташа.

Да а да из иштта. Лейлайна йовза шийгарча хIара бежана оамал, графикал хьалха - тIехьа ца йоалаш гIулакх ду хьайбашта, ханнахьа детт доахан. Иштта йоах цунах къонача доярка Агаспарова Маймоната а.

Шин сменагIа болх белга вIаштIехьдаккха лаьрхIар совхозе. Цу гIулакха йиъ звено эшар. Царна кулгалде опыт йола говзанчаш хоржача хана, цхьан звенона кулгалде яхийтар Лейла. БархI доярка я хIанз звеноца. Цар бетта беза 240 етт. Укх шера хIара Iаттагара 3500 килограмм шура яккха дош деннад доярkaша. ХIанзле кхоачашъяьй цар шура яккхара итт бетта план.

Овсаре къахьийга ца Iеш, ший опыт къоначарна дIалуш я нов. Абдурахманова. Машинашца божа беттача оператора болх Iомабир Лейлас къонача дояркана Шамекова Насията.

ХIаранена ца ховр дIахьехеи эшача гIо ден кийча я ферма цеховой парторганизаце секретарь, ВЛКСМ XVIII съезда делегат Абдурахманова Лейла. Цудухьа коллективе массане а сий ду цун. «Районе дикагIйола доярка» яха вымпел цунга я: колхоза правлене коа доаллача Сийлен улга тIа язъяьй доярка цIи.

Е. ФАРНИЕВА.

ПОАЗОЛ ДЕХЬАРА

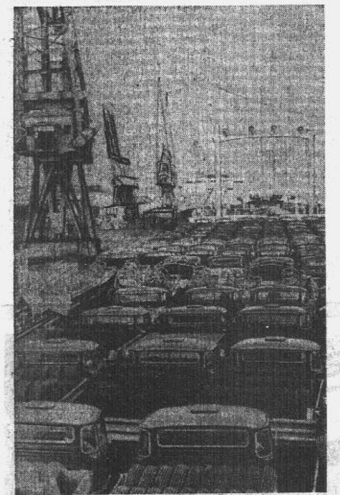

Мозамбик Халкъа Республикин. Мапуту яха столичин мехка «Форда коа наIаварш» оалаш я.

4 километр йIаьхача порта причалашка итташ паччахьалкхений байракхаш тIаягIа кемаш хьатIаух, цу даькъе Советски Союзерен кхыча социалистически мехкашкарен дараш а долаш.

СУРТА ТIА: Мапуту яхача порте.

АДН-ТАСС сурт.

Калейдоскоп

«КАСТОРО-6» ДЕБЮТА КИЙЧЛУ

Дукха ха йоацаш Триесте «Арсенал сан Марко» яхача судоверфе хьа а даь хи тIа лела арахийцар Итале эггара докхагIа дола кема — трубоукладчик «Касторо-6». Из Iалаьмате йоккха ах хиво къайла а йоахаш йола платформа — 152 метр йIаьхa, 70 метр шера, 30 эзар тонн дозал дола катамаран. Цун йиш я 24 метрга кхоачаш лакха урагIаухаш талгIеш йолча эггара халагIа долча хаоттама хьалашка 650 метр кIоарга газем мехкдаьттеи проводни турбаш Iоехха. Кема деррига а Итале кийчдаь а, хьадаь а да: проектни балхаши тохкамаши «Саипем» даьд — «ЭНИ» яхача концерна йоI лоархIаш йолча фирма, кема хьадаьд — «Италкантьери» яхача компане.

«Касторо-6» хьадарга дIадахад 120 миллион лир, амма кема, из хи тIа доаккхача церемоне «ЭНИ» президента П. Сетте заявлени яьча тайпара, ханал хьалха даьнна да, хIаьта цо лоацачa хана шийга дIадахар юха метта а оттадергда. Ишта тийша хилара бахьан да «Багамские острова — США», «Материк — Кипр» (гIайренна мала хий лургдола провод). Австралерен Канадерен мехкдаьттен газен проводаш санна йолча проекташта реализаци еча кемах пайда эцара даькъера хоадам боллаш йола планаш хилар.

ХIаьта хIанзарчоа «Касторо-6» Сицили материках дIакъоастаьча Мессински проливе дебют е кийчлуш да. Дувцар да транссредиземноморской газопровода хьалхара дакъа, 1981 шу доладелча денз 25 шера Италега шерра-шера кхоачаргья 12 миллиард кубически метр алжирски газ.

А. ХАЗОВ, АПН корр.

ПОП-ФИРМА ПАЙДАШ

«Мани, мани, мани» — «Ахча, ахча, ахча» — ховш долча тайпара «Абба» яхача гIоръяьннача шведски поп-группа массанена а йовзаш йолча мелодеех цхьанне цIи я. Шерагара шерага лакхлуш латт цу тIалатташ йолча рефрена символически лоархIам. ТIеххьарча пхе шера Швецерча эггара дукхагIа пайда луш йолча предприятеех цаI хиннай группах. «Концерн «АББА», иштта аьннад цунах шведски газетех цхьанне, пластинкаш йоххарах, группа дакъа а лоацаш кинофильмаши телевизионни шоуи дахарах кхоачамбаь ца Iеш, искусства произведенеш, лелаш йоаца хIамаш, акцеш ийрга ахча дIаухийташ я хIанз.

«АББА» доазол дехьа еш йола выступленеш тIехь-тIехьа дукхагIа хулаш латтача хана, цо кхыча мехкашка яьча пленка тIа дIаязъяьча выступленеех кхоачам хинна Iе везаш ва, группа ший концертащца хьакхашта ваьккха воаца шведски зритель.

Иштта, дикхача даькъе шо-шоай лоIамера организацеш йола шведски телевидене ши канал яхье яьнна я укхаза хIанз «АББА» дакъа а лоацаш йола США яьккха шоу хьокха бокъо, яккхара. Гурахьа «АББА» японски телевидене заказах телешоу йоаккхаргья, цул тIехьагIа, лерхIаш долча тайпара, шIаьхка а ший программа а йолаш американски телевидене гIолла выступленеш ергья.

С. ВОЛОКИТИН, АПН соб. корр.

Политически обозревателa заметкаш

МИШТА ХЕТ МОСКВАНА РАЗРЯДКА ГIУЛАКХАШ

Дукха ха йоацаш Баку къамаьл деш хIанз дунен халкъашта юкъе эттача хьалий хьакъехьа Л. И. Брежнева дийцарий анализ еш, царех кIоаргга маIан дола сигнал лийрхIараш гIалат баьннабац. Герз хьаделга сихдар соцадара, машарн кхерамзлен чIоагIъяра бергига низ тIабохийтаргболаш я СССР аьнна саббарагIа, ше дувцачох чIоагIа тешаш а волаш, цо белгалдаккхар Iалаьмате боккхача лоархIаме да дуне тIемах кхераш а машарга дог доахаш а долча хана. Амма из деша цхьа оагIув мара яц.

ШоллагIа яр — уж да разрядка процессаца дувзаденна дола дешаш шоаех тийша долча а, политически решенеш тIаэцара лоархIам болча а малхбузехьарча гIозараша леладу гIулакхаш. «Шийлача тIемагахьа» юхалaстара тIехьа бараш сихбаларах лаьца Л. И. Брежнева долчча бесса дийцар деррига а: разрядкана духьала бараш цунна еча наступлене фронт шерье гIерт, дIахо хьал толхадара СССР духьала провокацеш а еш. Цу хьалашка нийса да ший бокъонаши хьашташи лорадара де мел дезар де лаьрхIа СССР хилар. Цхьабакъда провокацешта юкъе вай мохк бугалургбац.

Разрядкана духьала барий коалице эггара чIоагIагIа догдоахача хIамаех цаI да буржуазни гIозарашта юкъе антисоветизма рефлексо автоматически болх бергба аьнна цунна хеташ хилар. ХIанз, Мюнхене барт баь 40 шу дузача деношка, геттара бакъахьа хургда, тIехьашкахьа юха а хьежа, антисоветизмана карабаха хинна малхбузен политикаш СССР духьала мел хиннараштa хьестабалара политико мича кхоачабир дагадехача. Дунен шоллагIча тIемо мерцараш эггара хьалха «машара наькъа тIа бахара», политикана юкъе дакъа лоацаш хиннараш шоаш бар. ХIаьта СССР ерригa цу дешаца гIулакх доагIаш йола паччахьалкхенаш тIема кхурчашкара цIи михьара ца ялийтар духьа низаш вIашагIтохара тIахьехаш ма-ярий.

ТIаккха фуд вай деношка разрядка процесс яхар? Эггара кьалхa из да ерригача паччахьалкхений низаш машаре цхьана дахара нормаш чIоагIъяра, тIема кхерама духьала, термоядерни тIема духьала хIаьта а вIашагIтохар. Цигтара хьабоагIаш ба тайп-тайпара общественни строй йолча паччахьалкхенаша вIаши леладеча политически гIулакхий цIийле мелъе гIертача лоархIаш долча низаша леладерий даькъера Малхбузен — эггара хьалха США — кулгалдеча деятелий бехктокхам.

Гаргара Малхбоале я лакхе дийцачох дола къаьгга масал. Укх деношка шу дизад Гаргарча Малхбоален проблема бартагIа къоастаяргахьа бодача новкъа СССР-ен США-н догдоахилга йолаш а лоархIаме а бола гIа баьккха. 1977 шера 1 октябре вIашдухьал латташ идеологеш йолча шин паччахьалкхено кулгаш яздаьд Гаргарча Малхбоалехьара гIулакхаш дIадерзадара хьакъехьара массане а къоабалъеш йола принципаш духхьашха дIаязъяь хиннача цхьана яьча советско-американски заявленена. Цу дешаца хьашт долаш дола мехкаш цхьана оарцагIдовлара бола никъ хьабийлла бар — из бодар Женеве гIолла. Мала вар цхьаннега а хаьтта хIама а доацаш цу наькъа тIа шлагбаум оттаьяр? Тахан, Кэмп-Дэвиде сепаратни барт баьча хана, ший йирчача сибатаца гучабаьннаб машар лахара цхьана леладаь гIулакхаш дохадаьча керттерча низех цаI. Из я Вашингтоне а американски политика оттаяра влияни еш йолча «лоббистий гIозарашта юкъе меттел, Гаргарча Малхбоален яраш а юкъе йолча столицашка а бIи белла йола бIарзъенна антисоветизм.

Вашингтоне багIа политикаш мара кхы малав американцашта бIаргех хьоарчадаь «советски кхерама» хьакъехьарча мифа зиг юххера а хьадаккхен адам хIалакдергдола герз хьаделга соцадара торо карара ца ялийтен гIерта безараш?

Американски «истэблишмент» ишттал сиха мукъаяла еза паччахьалкхен ранге а яьккха дIаоттаяьча сага бокъонех долча деша гонахьарча лицемерни политиках. СССР законаш телхадаьча цхьан-шин саго «диссиденташ» да тхо оале, царна новкъостал де оарцагIйоал массови информаце ерригa монополизированни средстваш, моллагIа социалистически мохки цун порядкаши ийрчаяхар, царех доацараш дувцар духьа оарцагIйоаккх пропагандан политикан ерригa механизм. Амма цу цхьан хана США «клиент» болча мехка диктатора Самоса ВIашагIкхийттача Штаташа деннача герзашца ший режима раьза боацарех итт эзар саг вийча, цунах кIаьдда бехк баккхарал совгIа оалаш хIама дац американски политикий.

Спартак БЕГЛОВ. (АПН).

НОВКЪОСТО НОВКЪОСТАХ

АРТИСТКА

Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артистка Багалова Зулай дика йовз республикерча театральни искусство езачарна. Из йовзар бахьан да сценически кхолламе цо дикка толамаш дахар.

Тахан долаш санна дагадоагIа сона Зулай эггара хьалха театре болх бе ена. 1962 шера дар из. Цу хана театра керттера режиссер вар сценически искусства воккха мастер М. Г. Минаев. Цкъа сона тIа а вена сога хьайна хетар аргда Iа, аьнна, еша пьеса елар цо. Из пьеса яр поэта Гамзатов Расула язъяь «Горянка». Iалаьмате дукха езаелар сона из пьеса. «Горянка» театре оттаелга къоабал а деш, Минаевга аьлар аз, горянка роль ловзае артистка яц театре, аьнна. ТIаккха вела а къежа сона бIара а хьежа аьлар цо, дIахьажал, дIа ягIача йоIо ловзаергья хьона из роль. Со дIахьежача халла зийра аз баьдеча зале, цхьан хIамо кхерадаь хьазилг санна, хобаенна ягIа йоI.

Боккъалдар аьлча, цIаккха а профессиональни театре ца лейзача Зулай из роль ловзае вIаштIехьдаргда аьнна сона дага а дацар. Ше аьнначох со цецваьннилга кхета а даь. Минаева аьлар:

— Пьеса тIа ювцаш йола лоаман йоI йолаш я.

ТIеххьара а сона хайра сел дукха безаш Зулайс тIанийцача балха цуи гаргара нах раьза боацилга, бакъда, моллагIа хало духьала отте а, ший дего къоабалбеш тIанийца болх хувцаргболаш яцар Зулай. ХIара денна хIана ахац аьле духьала ухар Зулайна гаргара нах, кхерае гIертар. Хийла оаха театре дIалечкъайора из. Тхоашта могаш дола гIо-новкъостал дора Зулайна. Шин хи юкъе нийсъелча санна дар цу ханара Зулай вахар. Цхьан оагIорахьара ,ший гаргарча наха бохам ца баккха гIертар, вокх оагIорахьара ше хьалаьца из сийдола никъ дIахеца а магацар.

Зулайс лохар фуд хайча, кхийтар со Минаева аьнначох, из бакъ хилар, из роль Багаловас дика ловзаргхиларах дог тийша а вар. Йоккхача говзалца ловзайир Зулайс из роль. Iалаьмате безаш тIанийцар зрителаша къоначa артистка из эггара хьалхара болх, дукха дика дешаш аьлар цу балхах лаьца критикаша а.

Дукха ха ялалехьа Москвера театроведаш баьхкар. КПСС XXII съезда хетаь спектакль сов дика хиларах, цар чIоагIдир из Москверча зрителашта гойтилга. Кремлевски театре дIагойташ яр «Горянка» яха спектакль. Зрителаша а критикаша а чIоагIа къоабалбир къоначa артистка болх. Дукха эизаш делар зрителаша цу хана къоначa артистканa, хIаьта Зулай керттера турпалхо йолча цу спектаклана Цхьоалаг Iча степена диплом а елар.

Хьалхара роль сел дика ловзаьча актриса моллагIа йола роль ловзае вIаштIехьдаргхиларах дог тийша вар режиссер. Цудухьа Зулайна елар цо Бадуев СаIида язъяьча «ПаьтIамат» яхача пьеса тIара керттера роль. Шовда санна цIена дог долча ПаьтIамата (Зулайс) кхетабацар молла шийца лелабу тийша болх. Цунна моттар, ший са мо шийна везача Мусостаца иразе вахар дилла вIаштIехьа даргда. Бакъда, молла шийна могаш бола тийша болх юкъебоалабу ПаьтIамат Мусостах яккха, шийна из йоалае дагаволаш. ТIехьагIо мара дика кхетац ПаьтIамат цу тийшача балхах, Халкъа ираз а паргIато а лохаш паччахьа къизача заманца лира къовсам лоаттабеча Мусоста новкъост а хале дIаотт (Зулай) ПаьтIамат. Цхьан безамца дувзаденна дац цу шинне вIашагIкхетар, вахара гIулакха Iалашо а уйла а цар шинне цаI хилар да из. Цудухьа финальни сцене ка ца агаш тох цо боккха питам юкъекхухьаш лийннача моллана топ.

ХIара ше ловзаеш йола керда роль психологически кIоаргъеш, шаьръеш хьахьокх Зулайс.

Iалаьмате дика вIаштIехьдоал цун Хамидов Iабдуллас язъяьча «Дауди Совдати» яхача пьеса тIара Совдата роль ловзае. Дукха къахьег цо ше ловзаяьча кхыча ролашта из тара ца хилийта гIерташ, цхьацдайола цун оамалаш белгалйоахаш, Iомаеш, къоагаеш.

Зулая эггара дикагIа дар фуд аьлча, из да, шийна ца ховр, шийна къоастаде ца могар ший новкъосташка, режиссерага хаттар, цу гIулакха духтIаяла, эшаш дола новкъостал хьаккхашта хьадеха бIу ца къожабар. Иштта йолча Зулайна хала дацар Совдата оамалаш Iомае, цун уйлах кхета, хьакъал довза. Цу массадолча хIамаша вIаштIехьдаькхар Зулайна Совдата сурт-сибат доагIача бесса хьахьокха, харцонца ший ираз доаде гIертача Умалата духьалъяла.

Массанена дика йовзаш я Фридрих Шиллера «Ямартлои безами »яха трагеди. Цу трагедех оттаьча спектакле Луиза роль ловзаеш яр Зулай. Дукха къахьега дийзар цун из роль Iомаеш. Ха а кхетаде а дезаш дар цу ханара истори, трагеде чулоацам, цу тIарча къамий оамалаш, гIулакхаш, Iадаташ. Цу гIулакха дика толамаш даьхар Зулайс. Мискача пандарчий йоI Луиза езалу президента воIа Фердинанда. Луизана из а везалу. Бакъда, цар лерхIари царна хетари де атта дац, хIана аьлча тайп-тайпарча классех уж хиларца. Цудухьа цар безама духьалвоал Фердинанда да. Цу гIулакха раьза вац Луиза да Миллер а. Из а кхер Iехаяь, леяь ший йоI Фердинанда дIатассар. Зулай дика кхийтар Луизай ролах. Ше лай а шийх фуннагIа хуле а, шийна везача Фердинанда пIелг лаза ца балийта ший иразн сан дIалургдолаш саг я Багаловай Луиза.

Спектаклагара спектаклага лакхлуш латт Багалова Зулай говзал. Иштта лакхача говзалца хьаду цо цIи хезача испански драматурга Гарсиа Лоркас язъяьча «ЦIеша диза хьоалчагIа» яхача трагеде тIара Леонарда сесага сурт-сибат, Хамидов Iабдуллай «Бож-Iаьла» яхача пьеса тIара Зулай сурт-сибат а, кхы дукха йола образаш а.

Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен театре Багалова Зулай чIоагIа лоархIаши езаши йола артистка я. Дика артистка хинна ца Iеш, йоккха общественница я Зулай. Массехказа хержай из района а города а депутаталла, иштта из хержа хиннай Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла а.

ХI. НУДУШЕВ, актер.

ФЕ ХИЛА

Газета хьалхарча номераш тIа оаха хоам баьбар дисциплина йоацача водителаша машиннаькъа переездех тIехвувлара правилаш телхаяра хьакъехьа. Яздаьча мугIараша водителашка уйла яйта езар аьнна хеталу машиннаькъа переездех тIехбувлача хана уж кхетамегIа хургболаш.

Цхьабакъда хьалхагIа яздаьча мугIарий маIан кхетадаьдац цхьабараша. «Восход» яхача мотоцикла водитель, «Грознефть» объединене болхло Байчереев, Наурски районе машиннаькъа переезде дIакъайлла шлагбауми бIа тессаш светофора цIе алеи боллашехьа а дехьавала веннав. ТIаккхачча йоаллаш юхакъовлалургйоацаш сиха йоагIаш поезд йоллашехьа а цу ханна цул дехьавала веннав мопеда водитель, мехкдаьтта хьаувзача Ищерски станце болхло Шмагин а. Циггача тIакхийттача поездо вийнав уж шаккхе водители мотоцикла тIехьашка ваьгIа пассажири.

Правилаш телхаечоа, наькъагIа лелара законаш теркал ца дечоа хур из да.

Машиннаькъа переездах тIехвалара правилаш телхаерех лархIа мегаргволаш ва «Жигули» яхача автомашина водитель Идалов а. Переезде мугIарагIа латтача машинашта юкъера хьаара а ийкха хьалхавала дагахьа де ца доагIар даьд цо. Из ГАИ болхлоша лаьцав, хIаьта боагIаш бола бехк бергболаш а ва.

ДIадахача кIирагIа республика наькъашка транспортаца ювзаенна 65 авари яьй 7 саг ве а вувш, 18 сага човнаш а еш.

НГIАССР МВД ГАИ.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

21 ОКТЯБРЕ

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк. 16.30. Баьццара театр. «Красный молот» завода художественни самодеятельноста коллектива концерт. 16.00—Кинолекторий. «10-ча пятилетка планаш кхоачашъяра советски халкъо лоаттабу «Къовсам» яха лекци. 18.00 «СССР кхыча мехкашцара политика» яха кинофестиваль.

Химикий культура Дворец. 14.00. «Светофор» яхача киноклуба заседани». ГАИ правилаш — хьа правилаш я уж» яха беседа. 16.00. «Комсомол — со хьа поэт» яха литературни сайре.

Просвещене болхлой ЦIа. 17.00. Кагирхой халкъа театр. «Комсомол — малх мо доккха дог» яха композици.

«Красный молот» завода культура ЦIа. Завода спорта Дворецe. «Къахьегамеи тIем тIеи чIоагIъенна комсомол» яха тематически сайре.

22 ОКТЯБРЕ

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк. 16.30 — Баьццара театр. Ацетонови завода клуба художественни самодеятельноста концерт. 16.00 Кинолекторий. «СССР кхыча мехкашцара политика» яха лекци. 18.00. Тематически кинохьокхар.

Химикий культура Дворец. 13.00. 14 шу даьнначар клуб «Романтик». «Комсомола вахара летопись» яха беседа. «Комсомол — парте тешшаме воI» яха кинофестиваль.

Просвещене болхлой ЦIа. 16.00. Музыка езачар клуб. «Майра, сий дола, комсомол, хьона хетаду оаха тхоай иллеш» яха иллей цIей.

«Красный молот» завода культура ЦIа. 10.00. Болх беш я «Филателист» яха клуб. 13.00. Болх беш да «Космонавт» яха кинотеатр. 17.30. «Зулам ца далийтара» яха беседа. Тематически кино хьокхар.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ПХИЙТТА ШУ ДАЬННА ИЗОБРЕТАТЕЛЬ

Пхийтта шу даьннача дешархочох Петровский Виталех вай мехка эггара къонагIа волa изобретатель хиннав. СССР изобретенештен открытенештен йолча Паччахьалкхен комитето хиш тIа гIолла техна тIаьш новкъазара озара ше санна кхы йоацача кердача способа идея дагайохарах авторски свидетельство дIаденнад цунна.

Изобретене чулоацам укханах латт. Додача хиво ше аргI-аргIагIа хи чу Iочу а ухийташ юха хьалъара йоахача металлически «шиташа - парусаша» хьарсама дIоаххала къулба стрелка кхестара тарра кхестаю чIоагIача опора тIа кхесташ йоала тIаь центральни пролет. Цу тайпарча способах тIаьш юстара доахаш хилча масса хана эшаш хулачул диазза кIезигагIа нах эшаш болга а лаьрхIад. Нагахьа санна додача хин сухал секунде шин метрал кIезигагIа беце уж чоалханеи низ болеи электрически а механически а приводаш лелае ца эшаш дIайоал.

ТIаьш техкара болча ленинградски специалисташа хьийха Нева тIарча городе — тIаьш новкъазара дахара столице ваха хиннав Петровский, цига цо ший изобретене хьакъехьа лекци а йийцай, хIаьта цига цунна эггара хьалха хIанзара доккхий тIаьш бIарга а дайнад.

Белоруссни городе Барановиче, Виталий металлистий профессионально - технически училище дешаш волча моттиге е дода хий а дац е тIаьш а дац. Из ишта дале а цун теркам тIаззаб тIаьш новкъазара дахара низ бола, чоалхане, маьха еза йола оборудовани лелаеча ленинградски тIаьш дувцаш «Юный техник» яхача журнала тIа кепатехача статьяс.

Из идея хьахиннай аьхки Барановичана гаьна йоацаш сиха додаш хий а долаш йолча моттиге Виталий салоIаш волча хана. Пифагора санна гIомар тIа чертежаш а яздаь, тIаккха уж юха кхьата тIа а даьха расчеташ а оттаь «Юный техник» яхача журналага дIадахьийтад цо. Журнала Iилман консультанто теркалдаьд из предложени ше санна кхы йоацаш хилар, хIаьта специалисташа тIаьш техкараша расчеташ нийса хилар бакъ а даьд, эксперташа белгалдаьд Петровскел хьалхагIа цу тайпара идея цхьаннена дагаена ца хилар.

ХIанз хоадам боллаш йола, къоначa изобретатель идея кхоачашъяра йола проекташ кийчъеш я. Петровске тIаь макет хIанз Москве халкъа боахама карагIдьннарий Выставке хьахьокхаш я.

В. ЕГОРОВ, АПН корреспондент.

ТЕЛЕВИДЕНИ

21 ОКТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». 8.35 — Iуйранара гимнастика. 8.55. — «Буратинай выставка». 9.25 — «Шоана, дайвоаной!». 9.55 — «Мишта чIоагIлора болат» яхача телевизионни дукхасерийни художественни фильма «Эшавар» яха йиълагIа сери. 11.00 — «Кхерам боацаш дIа-са лелар». 11.30 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа. 12.00 — «Из шуга ... дуларгда». 12.50 — ДIалокх РСФСР заслуженни артиста Э. Москвитина (Арфа). 13.10 — «Советаши вахари» 13.40 — «Спортлото» тираж. 13.55 — «УнахцIено». Iилман - популярни фильм. 14.40 — Фильм — берашта. «Фантазеры» яха художественни фильм. 15.45 — «Сага лаьтта тIа». Юрта боахама къахьегамхоех йола кинопрограмма. 16.30 — «Илли-78». 17.00 — «Дийнача хIамай дунен тIа». 18.00 — Керданараш. 18.15 — «Велосипедиаг дIаяхай» яха мультипликационни фильм. 18.30 — «Правда» газета политически обозревателa Ю. А. Жукова дунен халкъашта юкъерча темаех йола беседа. 19.15 — «Шоана, юртбоахама болхлой!» Концерт. 19.55 — «Мишта чIоагIлора болат» яхача телевизионни дукхасерийни художественни фильма «Латар» яха пхелагIа сери. 21.00 — «Ха». 21.30 — «Г. Свиридова романсаши иллеши». 22.10 — «Премьера йоаялалехьа дукхха а хьалха». Киноконцерт. 23.00 — Баскетболах йола СССР чемпионат. Кхалнах. (Московски область) — «Спартак» (Ленинград). Ленинградера передача. Чакхъяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

15.50 — Социалистически яхье котбаьннараштa дола концерт (нохчий меттала). 16.25 — «Ерригa а ханаш къаьра я». Фильм. 16.35 — Автор — Анар. «ЗIилг». Х. Нурадилова цIерагIча Нохч - ГIалгIай драматически театра спектакль (нохчий меттала). 17.55— «КIай ча» яха документальни фильм. 19.00 — «Кинонихъбара клуб». 20.00 — Халкъий муамаш. 20.15 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». 20.30 — Чайковске цIерагIча VI дуненъюкъерча конкурса лауреатий концерт. 21.30— «Безамо хьаьргда» яха телевизионни художественни фильм. 1-гIен 2-гIен сери (Болгари).

22 ОКТЯБРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха». 8.35 — «Зарядка е дIаотта!». 8.55 — «ДIалокх РСФСР халкъа артиста В. Климова» Фильм-концерт. 9.30 — «Гургал бетта сахьат». 10.00 — Советски Союза гIулакх деш ва!». 11.00 — Фаьлг болча хьоашагIа. «Марьяговзанч» яха художественни фильм. Хьалхара дакъа. 12.15 — «Тхо пароходах ловз». Воронежерча «Калинка» яхача берий вокальни ансамбла концерт. 12.30 — «Юртара сахьат». КПСС ЦК июльски (1978 ш.) Пленума решенеш — вахаре! 13.30 — «Музыкальни киоск». 14.00 — Хоккеях йола дунен чемпионат. «Динамо» (Москва) — ЦСКА. ЦСКА спорта Дворецера трансляци. 16.30 — «Дунен халкъашта юкъера панорама». (Интервидени). 17.00 — «Цирка арена тIа». 17.30 — «Традицеш лоархIаш » яхача телевизионни документальни фильма премьера. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Халкъараш ду СССР халкъа артистo Сабирова Маликаси Таджикски ССР халкъа артисто Бурханов Музаффарои. 18.50 — «Кинонихъбара клуб». 19.50 — «Советски Союз доазол арахьарча хьаьший бIаргашца». 20.05 — «Мишта чIоагIлора болат». Телевизионни дукхасерийни художественни фильма «Дани вахар» яха ялхлагIа сери. 21.00 — «Ха». 21.30 — «Иллеца вахаре гIолла». Къоначa илланчарxой Ерригсоюзни телевизионни конкурс. Чакхъяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

9.00 — Документальни фильмай программа. 9.30 — «Дика товараш — дукхагIа». 10.00 — ДIалокх Московски Паччахьалкхен консерваторе камерни оркестро. 10.15 — «БIаргагуш дар — тема хьаладар». 11.15 — «Iуйранара почта» яха музыкальни программа. 11.45 — «УнахцIено» яха Iилман-популярни фильм. 12.30 — «СК турнир». Ленинградера передача. 14.00 — «Обломов» яха А. С. Пушкина цIерагIча Московски драматически театро оттадаь фильм-спектакль. Автор — И. Гончаров. 16.40 — Йошкар-Ола яхача города культура ЦIен Академически хора концерт. 17.00 — «Саги закони». 17.30 — Л. Бетховен. № 1 йола струнни квартет. Ленинградера передача. 18.00 — Футболах йола СССР чемпионат. «Спартак» (Москва) — «Нефтчи» (Баку). ШоллагIа тайм. «Локомотив» стадионера трансляци. 18.45 — «Цхьан оперетта муамаш». «Бал в Савойе» яхача П. Абрахама комедех оттадаь телевизионни спектакль. 20.15 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». 20.30 — Баскетболах йола СССР чемпионат. Кхалнах. «Спартак» (Московски область) — «Кибиркштис» (Вильнюс). Ленинградера передача. 21.00 — «Художникех дола дувцараш». СССР халкъа художник Е. Ф. Белашова. 21.30 — «Добровольцы» яха художественни фильм.

РАДИО

21 ОКТЯБРЬ

6.30 — «Хургболча хьувкъама — лакхара дикал йола ги». «Чечен-Ингушсортсемпрома» объединене начальника заместителa Х. Хатуева къамаьл (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Ашараш. 7.10 — Республикански газетий обзор. 7.35 — Ашараш. 8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 10.20 — Б. Чалаев. «Бригадир Усманова» яха очерк (нохчий меттала). 13.00 — «Хьамсара вай мохк» (эрсий меттала). 13.40 — «КIаригхал» яха журнал (гIалгIай меттала). 14.30 — «Сатирически талгIе тIа» (эрсий меттала). 16.00 — «Хьона, Дайхе, салтечун дог!». (гIалгIай меттала). 16.30— Художественни самодеятельноста доакъошхой концерт (гIалгIай меттала).

22 ОКТЯБРЬ

7.10 — Республикански газетий обзор. 7.25 — Хоамаш. 8.25 — «Шоана дукхаеза ашараш» (эрсий меттала). 11.15 — «Керда иллан довзийта» (нохчий меттала). 11.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала). 15.15 — «Шие сийлаш» (гIалгIай меттала). 15.45 — «Иллани къатчегами вIаши уллув долх». Петропавловски культура ЦIен хоровой коллективах дола дувцар (эрсий меттала). 16.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 18.30 — «Илдела доттагIал дочарна» (гIалгIай меттала).

Хоттисам

Тахан республике гIоллеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 13—18, Грозне 16—18 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоанеи ломмеи хувцалуш морхаш а йолаш, ломма — цхьайолча моттигашка догIа а делхаш, дохк а доаллаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 3—8, дийнахьа 14—19 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктох-лама секретаря — 3-34-38; партийни вахарен культурай отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30: юрта боахама отдела—3-42-28; письмой отдела—3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отдела партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерия — 2-54-30; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ереи, шоаттен деношка

СФ05306. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 7436.